

Miten meillä menee?

Katsaus
suomalaisten
mielenmaisemaan

Eija Eronen, Karina Jutila & Ville Pitkänen

© E2 Tutkimus, Helsinki
Eija Eronen, Karina Jutila ja Ville Pitkänen

E2 Tutkimuksen katsauksia 1/2022
Miten meillä menee? Katsaus suomalaisten mielenmaisemaan

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Timoteus Ojala, Sideways Studio

ISBN: 978-952-5895-78-0
ISSN: 2814-9939

Sisällys

Saatteeksi

Aineistot	5
OSA 1. Miten suomalaisilla menee?	6
OSA 2. Millaisena opettajat näkevät Suomen?	19
OSA 3. Mitä ajatellaan keskusteluilmapiiristä?	31
OSA 4. Ovatko suomalaiset valmiita barrikadeille?	39
Lähteet	51
Liitteet	53

Saatteeksi

Vuosi 2022 on poikkeuksellinen. Koronapandemia vaikuttaa suomalaisten elämään, ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on horjuttanut vakavasti turvallisuuden tunnettamme. Energiakriisi ja inflaatio ovat isoja muutoksia. Korkotason nousu tuo lisähuolia erityisesti velkaantuneille. Kaiken taustalla vaikuttavat polttavat ilmasto- ja ympäristötekijät.

Dramaattisten tapahtumien keskellä on tärkeää tietää, miten suomalaisilla menee ja miten he arvioivat tulevaisuuttaan. Tarkastelemme tässä katsauksessa myös keskusteluilmapiiriä ja suomalaisten valmiutta tarttua epävirallisiin vaikuttamiskeinoihin. Viha ja väkivalta ovat mukana teemoissa.

Annamme tässä katsauksessa tilaa myös peruskoulun opettajille, joilla on aitiopaikka lasten, nuorten ja perheiden elämään. Opettajilta saamme lisää ymmärrystä siitä, millaisia arjen tilanteita ja työelämän todellisuuksia maassamme on.

E2 Tutkimus palvelee tällä katsauksella päättäjiä, jotka tekevät isoja valintoja politiikassa, hallinnossa, yrityksissä ja järjestöissä. Tieto auttaa näkemään yhteiskunnan herkkyystekijöitä ja ennakoimaan muutoksia ennen kuin ne ovat isojen otsikoiden kokoisia. Arvaamattomana aikana päähuomio on isoissa tapahtumissa ja ratkaisuisissa, mutta niiden rinnalla on syytä seurata ihmisten reaktioita.

Kiitän E2 Tutkimuksen monitieteistä asiantuntijajoukkoa katsauksen ideoinnista. Lämmin kiitos tutkimuspäällikkö, dosentti Ville Pitkäselle ja asiantuntija Eija Eroselle työn käytännön toteutuksesta. Jatkossa tämä katsaus ilmestyy vuosittain.

Helsingissä 12.9.2022

Karina Jutila

johtaja, E2 Tutkimus

Aineistot

Kyselyaineisto kerättiin 2.6.–8.6.2022 internet-paneelilla. Kyselyyn vastasi 2124 henkilöä (edustava otos Manner-Suomen aikuisväestöstä). Kyselyaineiston keruusta vastasi Taloustutkimus Oy.

Opettajien haastattelut (N=17) tehtiin touko-kesäkuussa 2022. Haastateltavat ovat 24–61-vuotiaita perusopetuksen opettajia eri puolilta Suomea. He eivät esiinny katsauksessa omilla nimillään.

Lisäksi katsauksessa siteerataan kyselyaineiston avovastauksia.

Katsauksen toteutuksesta vastaa E2 Tutkimus.

OSA 1

Miten suomalaisilla menee?

Kriisien keskellä on syytä tietää, miten suomalaisilla menee

Katsauksen ensimmäisessä osassa
vastaamme seuraaviin kysymyksiin:

- Miten tyytyväisiä suomalaiset ovat elämäänsä?
- Miten suomalaiset suhtautuvat tulevaisuuteen?
- Millaisia pelkoja ja huolia heillä on?

Tulokset perustuvat kyselyaineistoon.

Enemmistö suomalaisista on tyytyväisiä elämäänsä

Vaikeista ajoista huolimatta suomalaisten tyytyväisyys omaan elämäänsä ja luottamus tulevaisuuteen ovat korkealla.

72 prosenttia on elämäänsä erittäin tai melko tyytyväisiä.

Lähes yhtä moni (69 %) suhtautuu tulevaisuuteensa erittäin tai melko myönteisesti. Melko tai erittäin tyytymättömiä on 11 prosenttia.

”Kaikki yhteiskunnassa pääsääntöisesti hyvin.”

”Suomalainen yhteiskunta ylipäätään on toimiva.”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

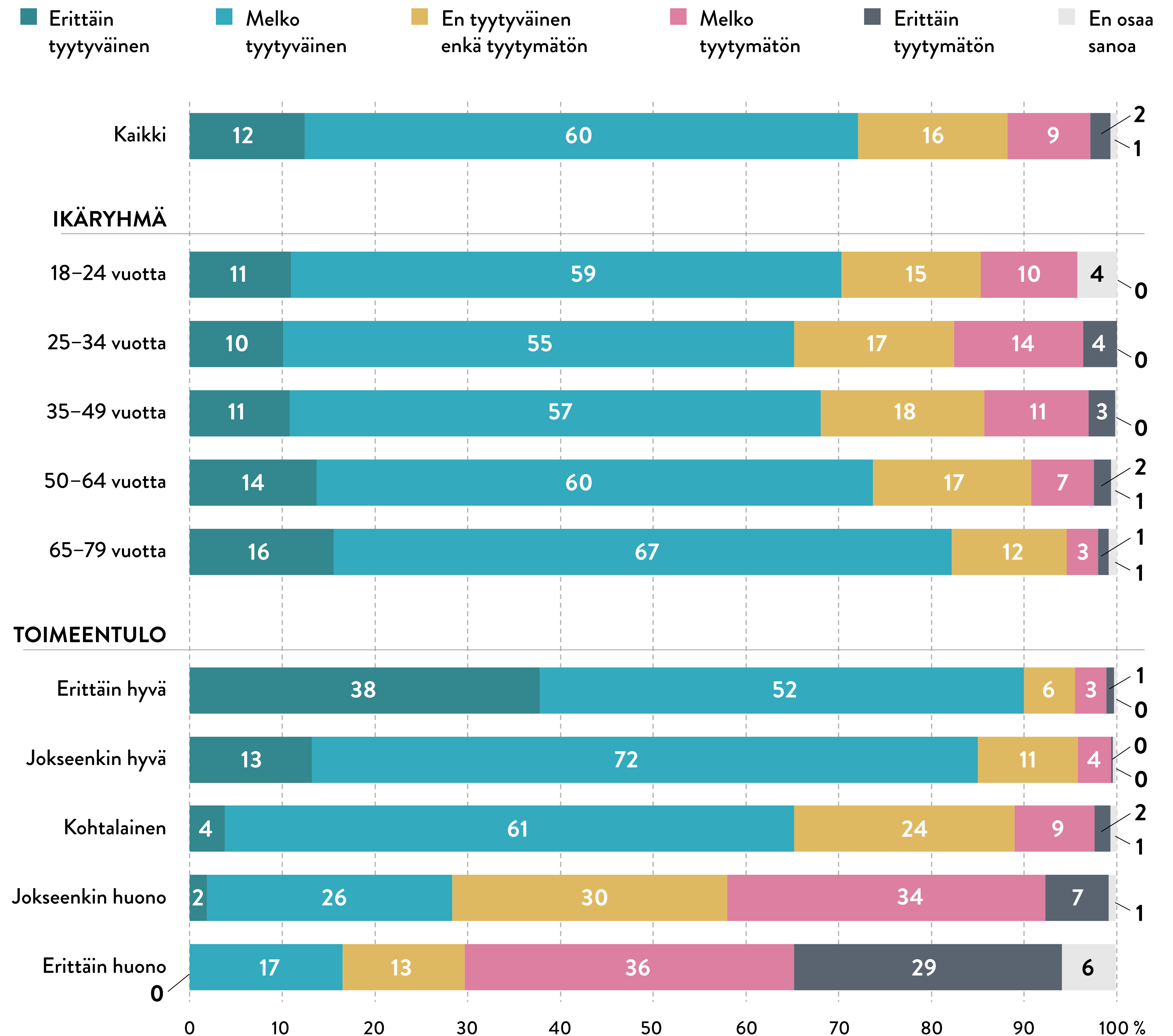
Ikä ja toimeentulo vaikuttavat siihen, miten tyytyväisiä suomalaiset ovat elämäänsä

Tyytyväisyys omaan elämään on yleisempää varttuneiden joukossa ja eniten tyytyväisiä on eläkeikäisissä.

Nuorten aikuisten (25–34 vuotta) joukossa elämäänsä tyytyväisiä on keskimääräistä vähemmän.

Erittäin hyvin toimeentulevista lähes kaikki ovat tyytyväisiä elämäänsä, jokseenkin tai erittäin huonosti toimeentulevista vain harva.

Olen tällä hetkellä elämääni... (%)

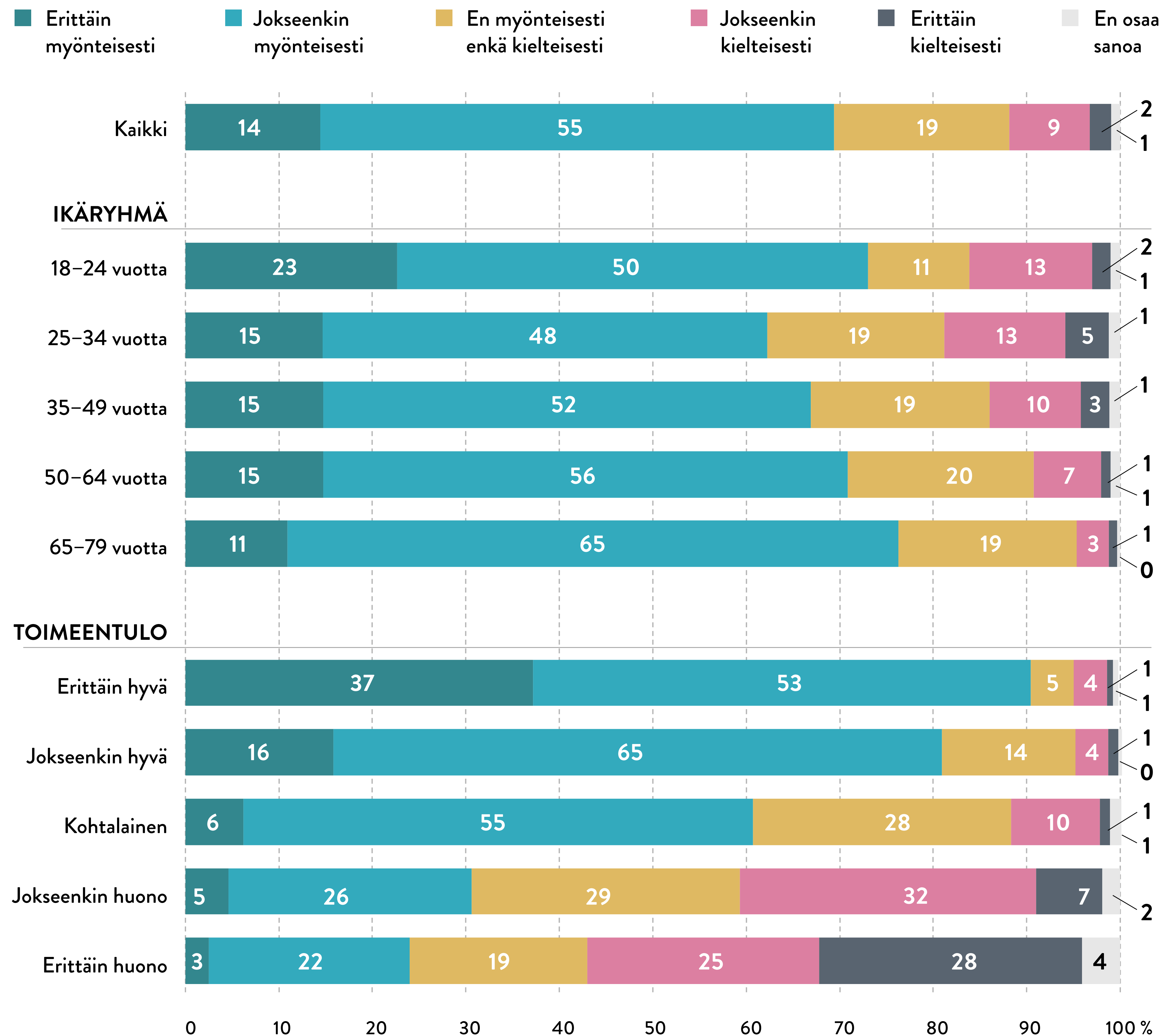
Nuoret aikuiset suhtautuvat tulevaisuuteensa muita useammin kielteisesti

Nuorista aikuisista (25–34 vuotta) vajaa viidennes suhtautuu jokseenkin tai erittäin kielteisesti tulevaisuuteensa, kaksi kolmesta myönteisesti.

Eläkeikäisistä (65–79 vuotta) kielteisesti tulevaisuuteensa suhtautuu vain 4 prosenttia, myönteisesti kolme neljästä.

Myös toimeentulon taso vaikuttaa tulevaisuuden näkymiin.

Suhtaudun tulevaisuuteeni... (%)

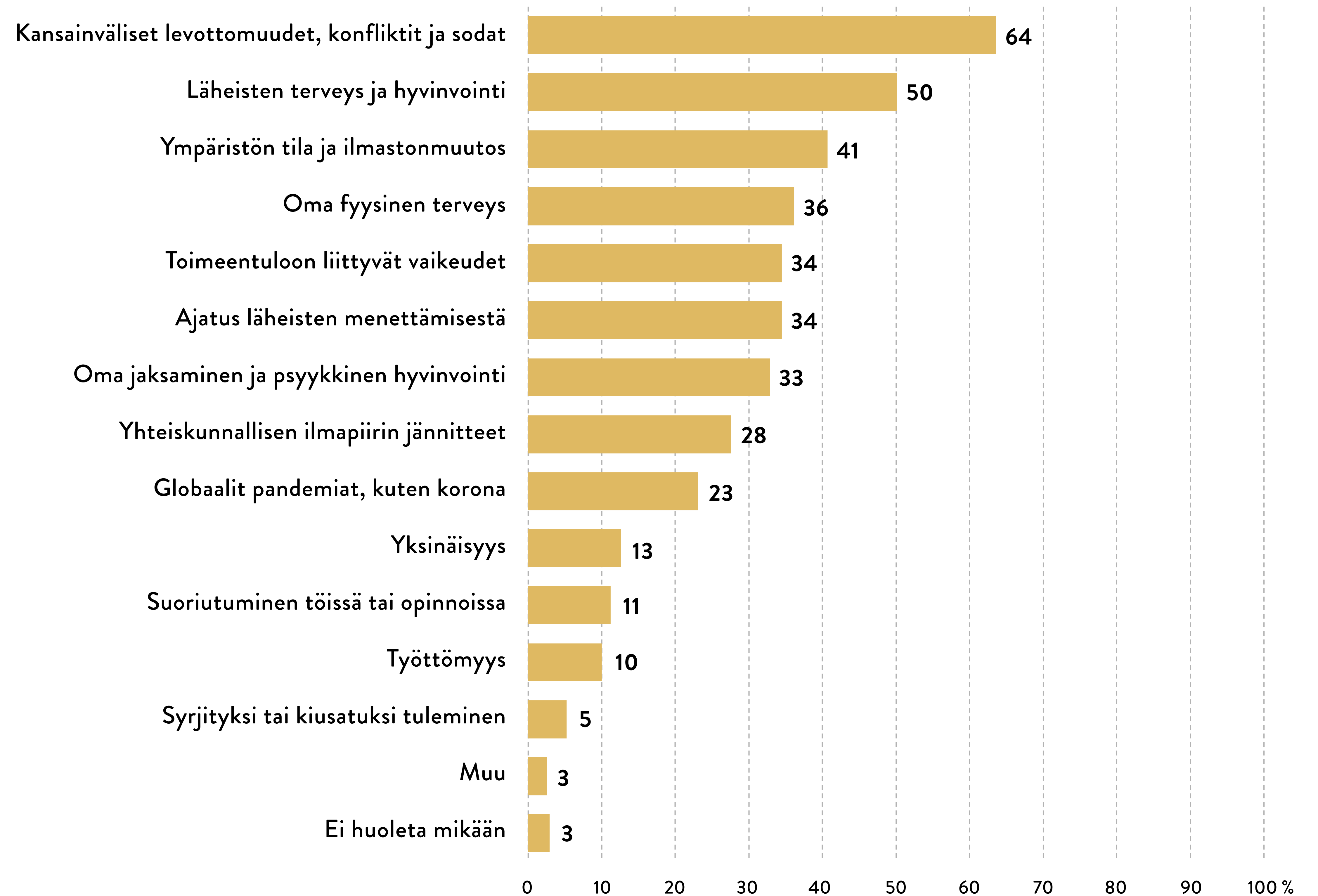
Konfliktit ja sodat suomalaisten huolina

Kansainväliset levottomuudet, konfliktit ja sodat huolestuttavat kahta kolmesta.

Puolet on huolissaan läheistensä terveydestä ja hyvinvoinnista.

Myös ympäristön tila ja ilmastonmuutos huolettavat monia.

Mitkä asiat pelottavat tai huolestuttavat sinua? (%)

Venäjän hyökkäys Ukrainaan huolestuttaa, mutta myös yhdistää suomalaisia

Turvallisuustilanteen muutos näkyy suomalaisten asenteissa.

Kansainväliset levottomuudet, konfliktit ja sodat ovat ylivoimaisesti yleisin suomalaisten pelon tai huolen aihe (64 %). Esimerkiksi ympäristön tilasta ja ilmastonmuutoksesta on huolissaan noin 40 prosenttia ja globaaleista pandemioista vajaa neljännes (23 %).

Peräti 81 prosenttia suomalaisista on täysin tai jossainkin samalla mielellä siitä, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan on lisännyt suomalaisten yksituumaisuutta ja 70 prosenttia on sitä mieltä, että Ukrainan sodan aikana heidän luottamuksensa suomalaisiin instituutioihin ja päättäjiin on vahvistunut.

Kuvaavaa on, että kysyttäessä avokysymyksellä suomalaisen yhteiskuntaan liittyviä asioita, jotka ovat aiheuttaneet viime aikoina myönteisiä tunnereaktioita (iloa, uskoa tulevaan, voimaantumista yms.), selvästi yleisin vastaus liittyi Suomen Nato-prosessiin sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan muutokseen (ks. Liite 1). Moni kertoi tuntevansa iloa myös suomalaisten halusta auttaa ukrainalaisia.

”Yhtenäisyys Nato-asiassa on tuonut toivoa paremmasta.”

”Nato-myönteisyys ja maanpuolustushenkisyys, halu auttaa Ukrainaa ja ukrainalaisia, mutta myös yleensä pidättäytyminen vihareaktioista maassa asuvia venäläisiä kohtaan.”

”Avustukset ja tuki Ukrainalle sekä Nato-päätös on olleet hyvää mieltä aiheuttavia.”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

Suomalaiset ovat solidaarisia – mutta kuinka kauan?

Peräti 84 prosenttia arvioi olevansa valmis tinkimään omasta elintasostaan, mikäli Suomen turvallisuus sitä vaatii.

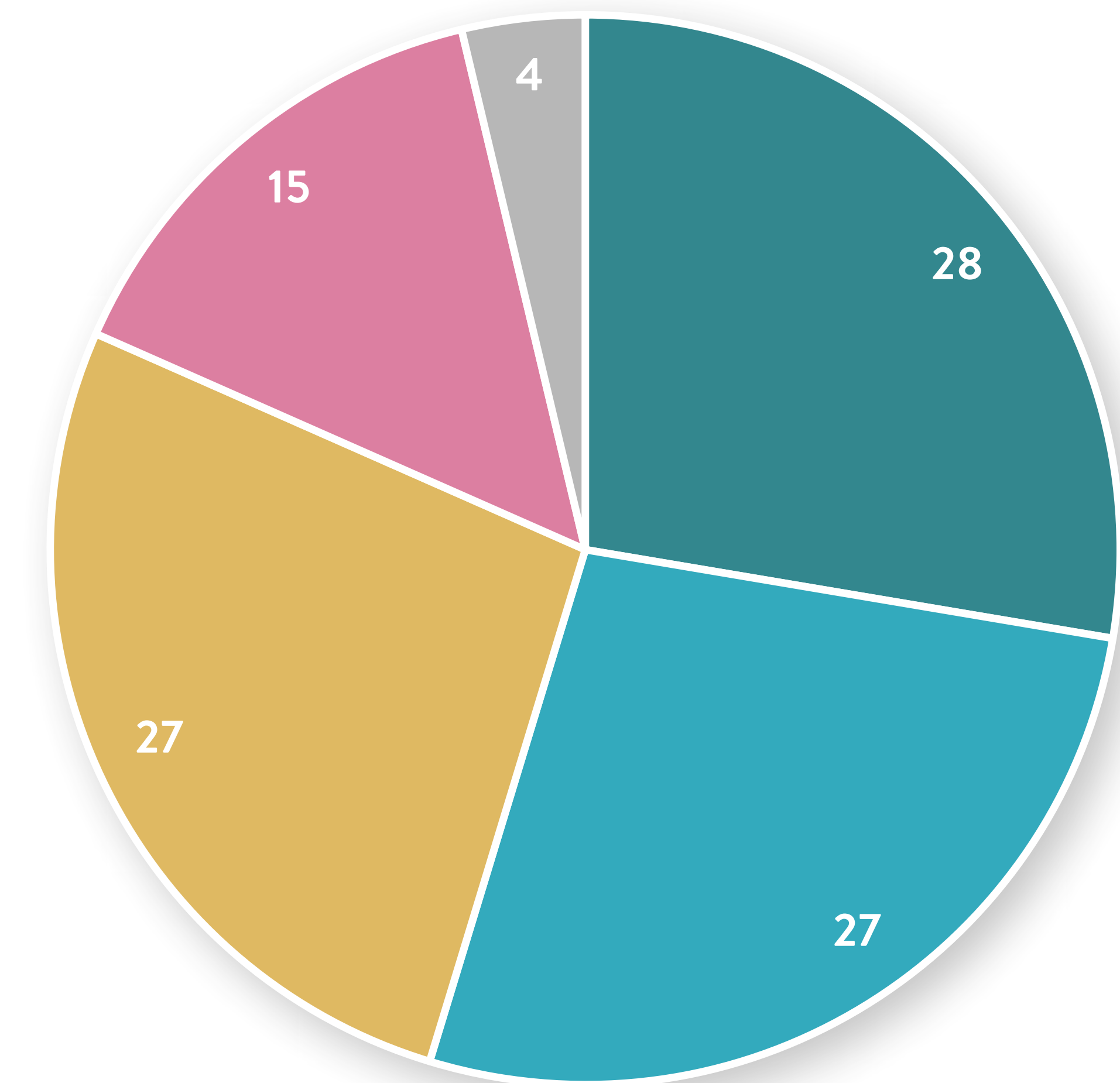
Toistaiseksi Venäjään kohdistuvien pakotteiden heijastukset omaan elämään ja inflaatio on otettu vastaan välttämättömänä pahana.

Iso kysymys on, kuinka pitkälle niin suomalaisten kuin muidenkin EU-maiden kansalaisten solidaarisuus riittää energian hinnan noustessa.

Hienoinen enemmistö suomalaisista (55 %) oli jo kesäkuussa sitä mieltä, että Suomen pitäisi laittaa ensin oma taloutensa kuntoon ja auttaa vasta sitten muita.

Tilanteen pitkittyessä entistä useamman katse voi kiinnittyä omaan elämään ja arjesta selviämiseen. Laajempaa seurauksena voi olla kansallisen itsekkyyden voimistuminen eri puolilla Eurooppaa.

”Suomen pitäisi laittaa ensin oma taloutensa kuntoon ja auttaa muita vasta sitten” (%)

■ Täysin samaa mieltä

■ Jokseenkin eri mieltä

■ Jokseenkin samaa mieltä

■ Täysin eri mieltä

■ En osaa sanoa

Ilmastonmuutos on kansalaisten mielissä

– osa ärtyy toimettomuudesta, osa toimeliaisuudesta

Vaikka Ukrainan tilanne on nostanut kansainväliset konfliktit suomalaisten yleisimmäksi huolenaiheeksi, myös ilmastonmuutos on edelleen huolilistalla.

Noin 40 prosenttia suomalaisista on huolissaan ympäristön tilasta ja ilmastonmuutoksesta.

Ilmastonmuutos nousi esille kyselyn avovastauksissa. Suomalaisia pyydettiin kertomaan, mitkä asiat yhteiskunnassa ovat herättäneet positiivisia ja mitkä negatiivisia tunnereaktioita.

Osa suomalaisista tuntee kielteisiä tunteita siitä, ettei asialle tehdä riittävästi (6 %) ja osa puolestaan kokee, että asialle tehdään jo liikaakin (7 %).*

*Prosenttiluvut perustuvat avovastausten pohjalta koodattuihin kategorioihin, ks. Liitteet 1 & 2.

Ärtymystä aiheuttaa:

”Kyvyttömyys hoitaa ilmastokriisiä, kyvyttömyys ja toimettomuus sen aiheuttaman eksistentiaalisen uhan edessä.”

”Jonnin joutava ilmastovouhotus. Suomen ilmastoteoilla on niin mitätön merkitys koko maailman mittakaavassa - -.”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

lääkkeitä huolettua oma fyysinen terveys, nuoria psykkinen jaksaminen

Reilu kolmannes (36 %) on huolissaan omasta fyysisestä terveydestään. Kolmannes (33 %) on huolissaan omasta jaksamisestaan ja psykkinisestä hyvinvoinnistaan.

Oma terveys on erityisesti iäkkäämpien suomalaisten huolenaihe. Noin puolet (49 %) yli 60-vuotiaista on asiasta huolissaan, alle 40-vuotiaista noin neljännes (24 %).

Terveyteen liittyvät huolet ovat usein osa ikääntymistä. Siihen voi liittyä myös kokemus epäoikeudenmukaisuudesta, kuten alla oleva sitaatti osoittaa.

”Epidemia on paljastanut, miten raakaa ja suoraviivaista ikäsyrrjintä Suomessa on. Työikäisten mielestä ikäihmiset joutavat kuolemaan, siitä seuraa silkkaa säästöä ja kestävyysvaje kohentuu.”

Nainen, 75 v.

Lähde: Kyselyn avovastaukset

Psyykkiseen jaksamiseen liittyvät huolet ovat keskimääräistä yleisempiä nuorilla aikuisilla. Lähes puolet (48 %) alle 30-vuotiaista ja noin viidennes yli 50-vuotiaista kertoo olevansa huolissaan jaksamisestaan.

Myös yksinäisyyden pelko on nuorilla aikuisilla keskimääräistä yleisempää. Heistä neljännes (25 %) on asiasta huolissaan, muissa ikäryhmissä keskimäärin vain joka kymmenes.

Tulos on hyvin linjassa E2 Tutkimuksen “Nuorten hyvä elämä”- tutkimushankkeen tulosten ([Eronen ym. 2022](#)) kanssa. Sen mukaan oma jaksaminen ja psykkinen hyvinvointi ovat nuorten aikuisten yleisin huoli.

Joka kolmas on huolissaan toimeentulostaan, lähes 70 prosenttia pelkää inflaation heikentävän taloudellista hyvinvointiaan

Kolmannes (34 %) suomalaisista on huolissaan toimeentulostaan ja peräti 70 prosenttia pelkää inflaation heikentävän merkittävästi heidän taloudellista hyvinvointiaan.

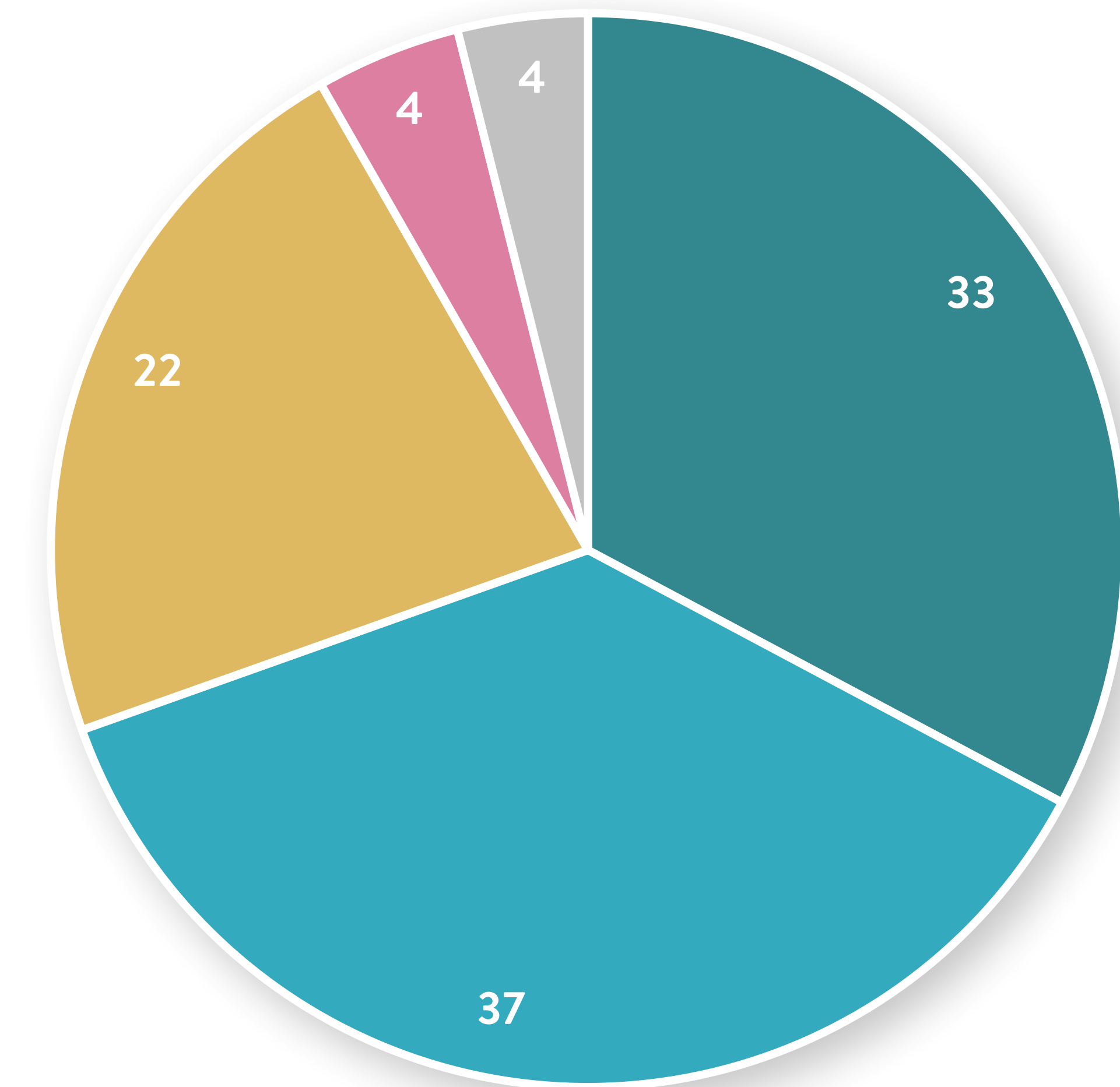
E erityisen huolissaan inflaatiosta ovat heikossa taloudellisessa tilanteessa olevat. Jokseenkin tai erittäin huonoksi taloudellisen tilanteensa kokevista väittämän kanssa samaa mieltä on yli 90 prosenttia, erittäin hyvin toimeentulevista reilu kolmannes (38 %).

Puoluetaustan mukaisessa tarkastelussa erottuvat erityisesti perussuomalaisten kannattajat. Heistä 62 prosenttia on väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Keskustan, kokoomuksen, SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajista näin arvioi vain noin neljännes, RKP:n ja vihreiden kannattajista vielä harvempi.

Tulos on kiinnostava kevään 2023 eduskuntavaalien näkökulmasta: kiihtyvä inflaatio voi saada aikaan tavallista nopeampaa liikehdintää äänestäjäkunnassa.

Lisäksi toimeentuloon liittyvät huolet vaikuttavat olevan jossain määrin sukupolvikysymys. Inflaatio huolestuttaa nuorempia ikäryhmiä enemmän kuin vanhempia. Alle 50-vuotiaat (37 %) ovat väittämän kanssa useammin täysin samaa mieltä kuin yli 50-vuotiaat (28 %).

Pelkään inflaation (esim. polttoaineen, ruuan ja palveluiden hintojen nousu) heikentävän merkittävästi taloudellista hyvinvointiani (%)

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

Mihin pitäisi havahtua?

Suomalaisten solidaarisuus voi notkahtaa

Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan on ollut suomalaisten yhteishenkeä ja yksituumaisuutta vahvistava vaikutus. Suomalaiset seisovat yhteisessä rintamassa suhtautumisessaan Venäjään ja EU:n määräämiin pakotteisiin.

Kasvava huoli omasta taloudellisesta tilanteesta voi kuitenkin vaikuttaa nopeasti yleisiin mielialoihin. Kysely osoittaa, että moni ajattelee jo nyt, että Suomen pitäisi huolehtia ensin omasta taloudestaan ja auttaa vasta sitten muita.

Huoli omasta taloudesta on ymmärrettävä, mutta Euroopan mittakaavassa yhteistyön vaihtuminen kansalliseen itsekkyyteen merkitsee monien yhteisten ongelmien syvenemistä.

Voimakas inflaatio, korkojen nousu ja talouden epävarmuudet enteilevät uusia vastakkainasetteluja

Henkilökohtaiseen toimeentuloon liittyvät pelot eivät vielä nouse suomalaisten pelkojen kärkeen, mutta selvä enemmistö on huolissaan tulevasta.

Huoli inflaatiosta ei rasita ainoastaan heikosti toimeentulevia, vaan läpäisee kansan kokonaisuudessaan. Turvassa taloudellisilta huolilta näyttävät olevan ainoastaan erittäin hyvin toimeentulevat.

Vaikea aika voi tarkoittaa paitsi väestöryhmien välisiä jännitteitä myös lisäpaineita kansalaisten ja päättäjien väliseen suhteeseen. Poliitikkojen on priorisoitava erilaisia tarpeita ja tehtävä kiperiä päätöksiä niin, että kansalaisten luottamus yhteiskuntaan säilyy. Ongelmien ristipaineessa tehtävä on erityisen hankala.

Mihin pitäisi havahtua?

Ilmastonmuutoksesta voi tulla nykyistäkin jakavampi teema

Katsauksemme osoittaa, että jo nyt ilmastonmuutos on teema, joka herättää voimakkaita kielteisiä tunteita: toisten mielestä ei tehdä tarpeeksi, toisten mielestä tehdään liikaa.

Aiemmin tehdyt mielipidekyselyt osoittavat, että vaikeina taloudellisina aikoina kansalaisten katse suuntautuu lähelle: huolta kannetaan erityisesti omasta taloudesta. Edellisen talouskriisin aikana suomalaisten huoli ilmastonmuutoksesta laski dramaattisesti ja lähti jälleen nousuun parempien aikojen koittaessa ([Hallamaa 2018](#)).

Mikäli talouden ongelmat jatkuvat pitkään, voidaan ilmastopoliittiseen keskusteluun ennustaa turbulenssia.

Osan mielestä viimeistään käsillä oleva energiakriisi osoittaa siirtymän pois fossiilisista polttoaineista välttämättömäksi. Toisten mielestä nyt on joustettava ilmastotavoitteista ja huolehdittava suomalaisten ostovoimasta. Näkemuserot ovat suuria.

Nuorten ylikuormitus voi jäädä päälle

Poikkeusaika aiheuttaa huolta kaikissa väestöryhmissä, mutta kysely nostaa esiin pitkäkestoisia ongelmia.

Nuorissa aikuisissa on enemmän tyytymättömyyttä omaan elämään kuin muissa ikäryhmissä ja heidän tulevaisuuden näkymissään on sumeutta. Myös toimeentulohuolet vaivaavat erityisesti nuoria sukupolvia, samoin huoli jaksamisesta.

Tuloksia voi selittää elämänvaiheeseen liittyvä epävarmuus. Kiinnittyminen työelämään on alkanut, moni etsii kumppania, perustaa perheen tai pohtii asunnonostoa. Isoja aikuiselämän asioita tehdään ensimmäistä kertaa. Myös globaalit ongelmat ja kriisit painavat monen nuoren mieltä, ja kotitausta voi kuormittaa.

Jos tyytymättömyys ja näköalattomuus jäävät pysyviksi iän karttuessa, eikä kyse ole elämänvaiheeseen liittyvästä epävarmuudesta, tilanteen seurauksiin kannattaa havahtua ajoissa. 1970-luvulla tyytyväisimpiä elämäänsä olivat nuoret, nyt yli 50-vuotiaat (Uusitalo ym. 2022).

OSA 2

Millaisena opettajat
näkevät Suomen?

Miksi kuulimme opettajia?

Katsauksen toisessa osassa ääni annetaan perusopetuksen opettajille. Opettajat havainnoivat monipuolisesti suomalaista yhteiskuntaa. Opettajilla on näköalapaikka lasten, nuorten ja perheiden arkeen. He työskentelevät sekä koronapandemian että Ukrainan sodan seurausten keskellä. Opettajien työ on ollut monien uudistusten ja resurssileikkausten kohteena viime vuosina.

Opettajien kuuleminen on perusteltua. Samaa mieltä ovat haastatellut opettajat.

Maarit: “Mä oon äärettömän kiitollinen, että tällöinen tutkimus tehdään, missä oikeasti kysytään mielipiteitä niiltä ihmisiltä, jotka tätä työtä tekee, eikä uskota koulutoimen johtajia taikka henkilöstöpäälliköitä taikka jotakin, jotka ei oo päivääkään opettajan pöydän takana istuneet, eivätkä viikkoa jaksaisi. Sen mä nyt vielä haluan sanoa, että kiitos paljon.” (Lähde: Haastatteluaineisto)

Katsauksen toisessa osassa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä suomalaiseseen yhteiskuntaan liittyviä huolia ja ilonaiheita opettajat näkevät työssään?
- Miten Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on heijastunut opettajien työhön?
- Mitä viestejä opettajat lähettävät päättäjille ja muille yhteiskunnan vaikuttajille?

Opettajien haastattelut (N=17) tehtiin touko-kesäkuussa 2022. Haastateltavat ovat 24–61-vuotiaita perusopetuksen opettajia eri puolilta Suomea. He eivät esiinny katsauksessa omilla nimillään.

Opettajat arvostavat peruskoulun vahvuuksia

Opettajat näkevät peruskoulun maksuttomuudessa ja universaaliudessa aihetta iloon. Osa opettajista nostaa esiin myös ilmaisen kouluruokailun.

Opettajat antavat kiitosta myös ammatikuntansa osaamiselle. Lisäksi peruskoulun lapsilähtöisyys saa kehuja.

Suuri osa haastatelluista opettajista kokee, että Suomessa arvostetaan heidän ammattitaitoaan. Osa heistä mainitsee, että opettajiin luotetaan Suomessa.

Maria: ”Ehkä se, kuinka tärkeinä lapset nähdään suomalaisessa yhteiskunnassa, niin se näkyy siinä koulupäivän rytmissä. Annetaan lasten olla lapsia, vaikka ollaanki koulussa.”

Toivo: ”-- Opettajan työtä arvostetaan, samalla lailla kun poliisin työtä arvostetaan Suomessa ja poliisiksi hakeudutaan. Ei sitä arvostettais, jos sinne ei hakeuduttais.”

Opettajat näkevät nuorten sukupol- vessa ja monipuol- listuneessa kes- kustelukulttuurissa aihetta iloon

Osa opettajista pitää nykynuoria selvästi vanhempia sukupolvia suvaitsevaisempina. Nuoret suhtautuvat erilaisuuteen hyväksyvästi ja kohtelevat muita tasa-arvoisesti.

Lisäksi nuoret tiedostavat yhteiskunnallisia kysymyksiä aiempaa paremmin. Opettajat kehuvat erityisesti nuorten tietoisuutta tasa-arvosta ja ympäristöstä.

Osa opettajista kokee myös, että suomalainen keskustelukulttuuri on muuttunut paremmaksi. Tämä näkyy muun muassa yhteiskunnallisen keskustelun monipuolistumisena.

Sami: ”-- Et jos omaan kouluai-
kaan oli joku vähänki erilainen,
niin kyl se sit sai kuulla aika pal-
jon. Nykyään tuntuu, et oppi-
laat saa olla aika erilaisia, eikä
sitä katota kauheen pahalla.”

Toivo: ”-- Ihan hyvä keskuste-
lukulttuuri, monipuolistuminen
ja tasa-arvokeskustelun lisäämi-
nen. Sehän on varmasti ihan hyvä
asia.”

Lasten vaikeat kotiolot ja puutteet huolenpidossa heijastuvat opetustyöhön

Moni opettaja on huolissaan eriarvoisuudesta. Lasten ja nuorten paine saada hyväksyntää ulkoisella olemuksellaan korostaa eriarvoisuutta entisestään. Osa opettajista painottaa myös nyky-yhteiskunnan hektisyyden ja suorituskeskeisyyden ongelmia.

Myös perheiden pahoinvointi on opettajien huolenaihe. Osa opettajista pohtii maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen vaikeuksia pahoinvoinnin taustatekijänä. Osa puolestaan nostaa esiin lapsiperheköyhyyden vaikutukset.

Perheiden vaikeat kotiolot ja puutteet lasten huolenpidossa heijastuvat opetustyöhön. Näyttää siltä, että nämä ongelmat kasaantuvat sosioekonomiselta rakenteeltaan huono-osaisten asuinalueiden kouluihin.

Henna: ”- - Luokkaeroja näkyy. Yhä selkeemmin huomaan ne, joitten vanhemmilla on varaa merkkivaatteisiin ja ulkomaanreissuihin ja uusimpaan iPhoneen. Ja sit on niitä, joil ei oo.”

Maarit: ”-- Lapset on aika paljon heitteillä, ja heillä on paljon ongelmia selviytyä arjessa. Se näkyy yksinkertaisesti ruuan menekissä maanantaisin. Ja oon yrittänyt saada, että perjantai ei olis puuropäivä, että lapset sais vattansa täyteen, mutta ei oo vielä menny läpi.”

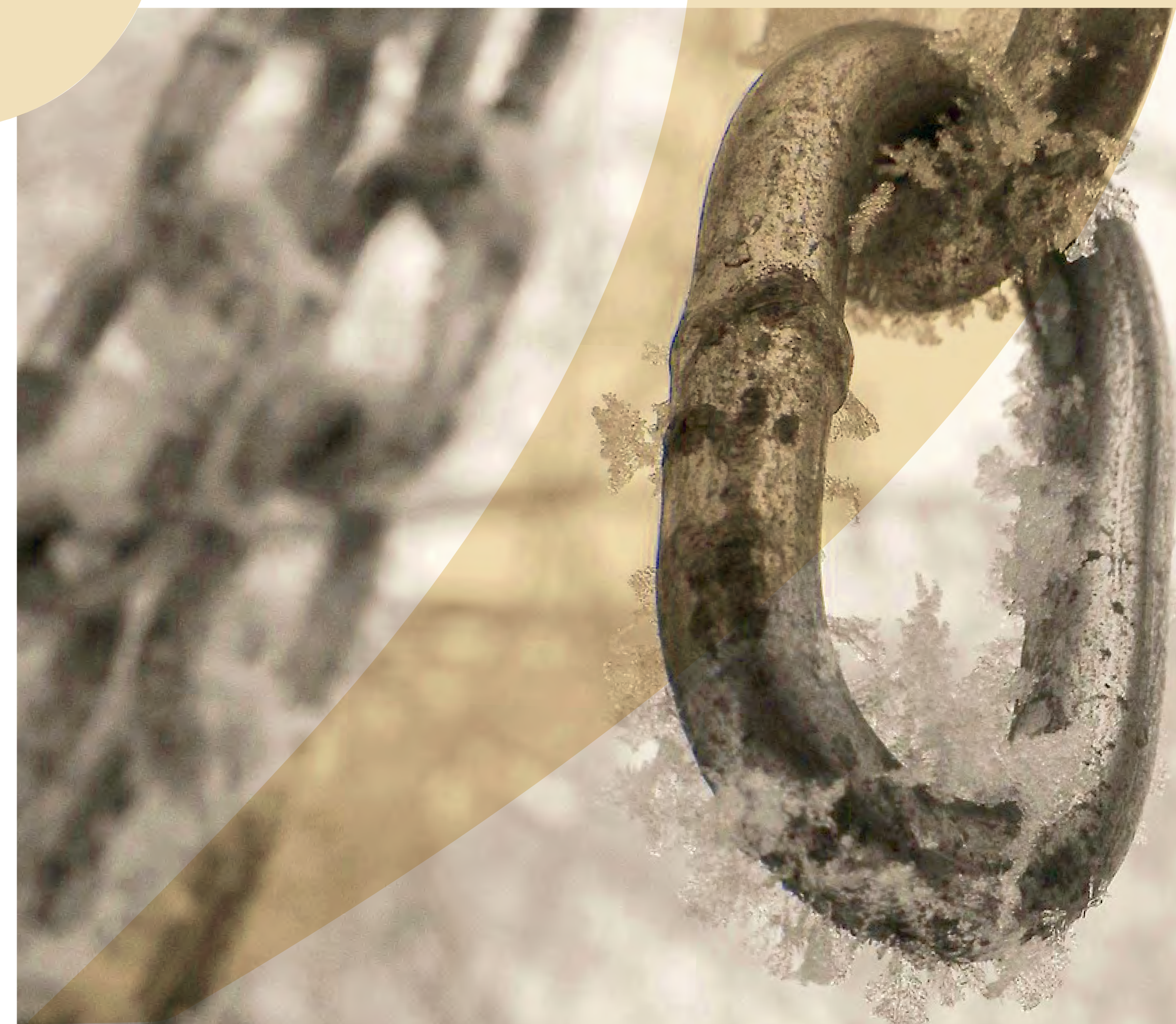
Opettajat ovat huolissaan lasten ja nuorten mielenterveydestä ja osaamisesta

Kirsi: *”Lapset on ahdistuneita ja masentuneita hirveen moni. Ne on välinpitämättömiä tavaroita, ihmisiä, tunteita kohtaan.”*

Moni opettaja on erityisen huolissaan lasten ja nuorten psyykkisistä ongelmista. Heidän mielestään varsinkin korona-aika ja kovat suorituspaineeet ovat heikentäneet lasten ja nuorten mielenterveyttä. Pahoinvoinnin lisääntyminen näkyy koulujen arjessa.

Lisäksi osa opettajista arvioi, että lasten ja nuorten osaaminen on heikentynyt. Ongelmia on erityisesti oppilaiden kieliväestössä ja lukutaidossa. Tilannetta kärjistää se, että lasten ja nuorten edellytykset oppimiseen eivät ole tasavertaiset.

Sari: *”-- Oppilaiden lukutaidon taso laskee. Siihen vaikuttaa paljon lukutaidon ja muun eriytyminen semmosiin perheisiin, joissa sitä osataan jo tukea. Ja mä en näe tällaista tukemista, koska mun oppilaiden perheissä ei osata suomen kieltä, kirjastojärjestelmä on vieras.”*

Opettajat
kyseenalaistavat
sekä peruskoulun
että sosiaali- ja
terveydenhuollon
kyvyn tukea
lapsia ja nuoria

Opettajien mukaan peruskoulu ei tue riittävästi lapsia ja nuoria, jotka ovat psyykkisesti huonovointisia tai kamppailevat oppimisvaikeuksien kanssa. Resursseja lasten ja nuorten tukemiseen on liian vähän.

Moni opettaja huomauttaa, että saata-
vuusongelmia on myös sosiaali- ja terveys-
palveluissa.

Oppilaiden tarpeiden ja saatavilla olevan tuen
ristiriita näkyy opettajien työkuormassa.

Osa opettajista kokee paikkaavansa sosiaali- ja terveydenhuollon puutteita. Osa kertoo tarjoavansa oppilaille tukea ja kasvatus-
ta, jota nämä tarvitsisivat perheiltään.

Henna: ”Saattaa olla 22 oppilasta, joista on neljä, joil on vaikee lukivaikeus, sit yks saattaa olla S2 eli suomi toisena kielestä -oppilas, sit yhdellä on pahoja matemaattisen hahmottamisen häiriöitä. Ja resursseja heidän auttamiseen ei oikeestaan oo - - .”

Kristiina: ”-- Ihan kouluissa puuttuu koululääkäreitä ja koulupsykologeja, ja ne vaihtuu hirveen usein.”

Maarit: ”Aina vitsillä näkyy noissa, sosiaalisessa mediassa sun muussa, että opettaja on vähän kaikkea. Et se on opettajan lisäksi terveydenhoitaja ja psykologi ja mummo ja pappa ja isä ja äiti ja kaikkea tämmöistä. Se on kyl valitettavasti totta.”

Ukrainan sota näkyy jo koulujen arjessa

Kirsi: *”Meil on luokas itketty. Perheet on ollu tosi huolissaan, mutta me on yritetty vaan luoda sitä uskoa, että Suomessa on turvallista olla, vaik mä en oo ihan varma itekään, et uskonks mä siihen.”*

Ukrainan sota näkyy opetustyön arjessa. Opettajat kertovat, että osa oppilaista käy läpi huolen, ahdistuksen ja pelon tunteita. Monilla on myös tarve saada tukea, keskustella ja esittää kysymyksiä sodasta. Toisaalta oppilaiden tausta vaikuttaa siihen, miten he kokevat sodan ja millaisia yksilöllisiä tarpeita heillä on.

Opettajat korostavat sotaoloista paenneiden ukrainalaislasten erityistarpeita. Osa opettajista kertoo, että he ovat kohdanneet tai tulevat kohtaamaan ukrainalaislapsia työssään. He pohtivat mahdollisuuksiaan tukea sota paenneita lapsia. Tilanne on haastatelluille opettajille uusi.

Sari: *”Afganistanilaistyttö sano, et hän ei pysty edes kuuntelemaan sitä, että puhutaan sodasta, kun muut ois siitä halunnut mainita. Ja sitte venäläispoika, nii hänellä on ihan täysin eri näkemys tästä tilanteesta - -.”*

Kristiina: *”Ne [ukrainalais]lapset on toistaseks ollu jonkun näköses kuherruskuukaudessa täällä Suomessa, et ei näy viel semmonen paha olo. Mut mietin, tuleeks jotain posttraumaattista ja millanen tuki pystytään tarjoos lapsille ja heidän perheille sitte.”*

”Mut joku väliintulo täytyis nyt tulla, et me ei menetetä tätä sukupolvea.”

Opettajat odottavat päättäjiltä ammattikuntansa kuulemista ja perheiden tukemista

Opettajien viesti on, että päättäjien pitäisi kuulla ja uskoa heitä. Opettajat painottavat, että kouluihin jalkautumalla päättäjät voisivat arvioida toimintaansa uudelleen ja havahtua päätöstensä vaikutuksiin.

Opettajat korostavat, että erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä avun tarpeet on otettava vakavasti. He peräänkuuluttavat riittäviä palveluita ja pandemia-ajan hyvinvointivaikutusten perusteellisempaa tarkastelua.

Karoliina: *”Tulkaa kattomaan kouluihin, minkälaista tämä on. Esimerkiksi silloin, kun erityiskoulusta on lähetty, että on inklusio eli kaikki opiskelee samassa. Sillon puhuttiin hienosti, että tuki tulee sinne lapsen luo. Höpö höpö, ei oo tullut.”*

Kirsi: *”Jos näyttää, et on jatkuvas- ti väkivaltast käyttäytymistä taikka jotain muuta, -- niin täytyis olla paikkoja lapsille, missä he voivat kuntoutua. Ja perheet tarvii kans sen tuen vanhemmuuteen. Mut joku väliintulo täytyis nyt tulla, et me ei menetetä tätä sukupolvea.”*

”Tulkaa kattomaan kouluihin, minkälaista tämä on.”

Opettajien mielestä perusopetus kaipaa kestävämpää resurssipohjaa

Opettajien haastatteluissa korostui viesti siitä, että päättäjien pitäisi korjata perusopetuksen resurssivaje. Opettajat painottavat, että oppimisen ja koulunkäynnin tuki on riittämätöntä. He kokevat, että pula resursseista kasvattaa heidän työkuormaansa.

Toisaalta osa opettajista tuo esiin, että resursseja on, mutta ne kohdennetaan ongelmallisesti. Erityisesti peruskoulujärjestelmän uudistukset ovat vieneet aikaa opetukselta.

Opettajat painottavatkin, että koulut tarvitsevat realistisen mahdollisuuden perustehtävänsä hoitamiseen.

Liisa: *”Pienluokat ja pienryhmät lakkautettiin aikanaan ja ajateltiin, et sit se tuki siirtyy sinne yleisopetuksen luokkaan, eli luokanopettajan tai aineenopettajan luokkaan. Sehän ei koskaan tapahtunut.”*

Jussi: *”Jos opettaja joutuu toistuvasti opettelemaan uutta ja muuttamaan käytöstä ja opetussuunnitelmia ja sitä opettamistaan, vaikka oppiaine tai opettaminen ei muutu mikskään, niin se ehkä kuormittaa kaikkia turhaan.”*

Mihin pitäisi havahtua?

Lasten ja nuorten ongelmia kaatuu opettajien syliin

Opettajat tasapainoilevat oppimisen ja koulunkäynnin tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeiden ja riittämättömien resurssien kanssa. Lisäksi opettajien syliin kaatuu ongelmia, joiden korjaaminen vaatisi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamista.

Opettajat joutuvat selviämään tilanteista, joiden ratkomiseen heillä ei ole aikaa eikä osaamista. Riskinä on, että ongelma pahenee entisestään koronapandemian ja Ukrainan sodan seurausten vuoksi.

Opettajat ennakoivat lisäkuormitusta Ukrainan sodan seurauksena

Opettajat ennakoivat, että Ukrainan sodan seuraukset näkyvät heidän työssään syyslukukaudella. He tiedostavat, että ukrainalaispakolaisten opetus vaatii erityisosaamista ja kykyä kohdata traumatisoituneita ihmisiä.

Opettajien työn tukemiseksi tarvitaan ajantasaista tietoa ukrainalaispakolaisten tilanteesta.

Mihin pitäisi havahtua?

Peruskoulu ei huomioi riittävästi oppilaiden tarpeita

Maksuttomalla ja kaikille oppivelvollisuusikäisille tarkoitetulla peruskoululla on opettajien vankka tuki. Toisaalta opettajat painottavat, että peruskoulu ei huomioi riittävästi eri taustaisten oppilaiden tarpeita.

Tämän ongelman korjaaminen tekisi peruskoulusta paremman oppimisympäristön erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja nuorille.

Paine peruskoulussa on jatkunut jo pitkään

Koronapandemia seurauksineen on kärjistänyt peruskoulun resurssiongelmia. Opettajien haastatteluita välittyy kuitenkin vahva viesti siitä, että ongelmat ovat jatkuneet jo pitkään. Kouluille on toistuvasti asetettu enemmän paineita kuin mitä ne kykenevät ottamaan vastaan.

Ukrainan sota tulee luultavasti lisäämään koulujen kuormitusta ja siten myös tarvetta saada perusopetuksen resurssit kestäväälle pohjalle.

OSA 3

Mitä ajatellaan
keskusteluilmapiiristä?

Yhteiskunnallinen keskustelu – turhautumista, jopa vihaa

Suomalainen keskusteluilmapiiri on monien mielestä kärjistynyt ja koventunut viime vuosina. Erityisesti sosiaalisessa mediassa kielenkäyttö on usein kovaa ja henkilöön menevää.

Katsauksen kolmannessa osassa tarkastellaan, millaisia ajatuksia ja tunteita keskustelukulttuuri ja poliittinen debatointi suomalaisissa herättävät.

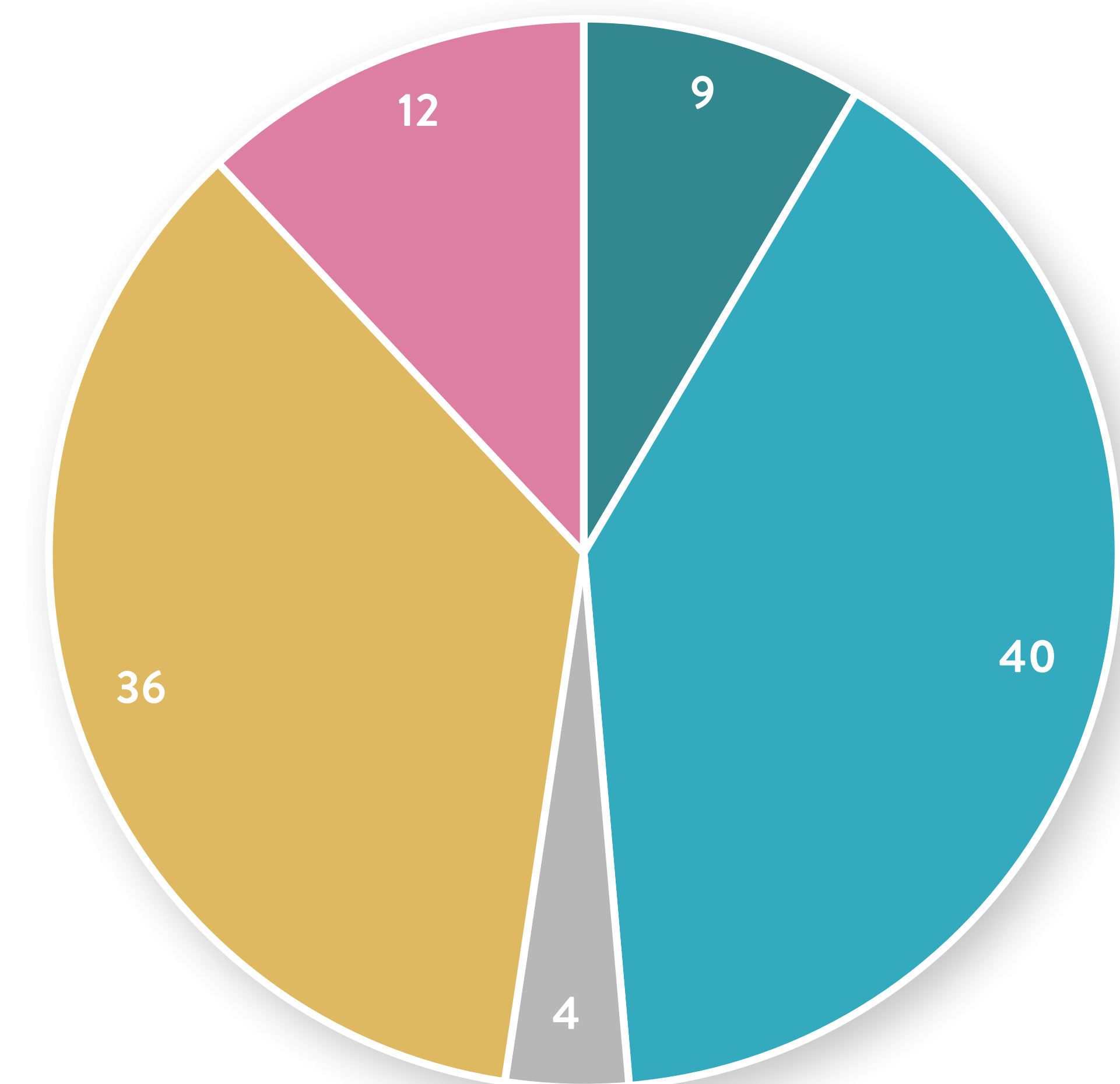
Yhteiskunnallinen keskustelu turhauttaa ja lannistaa

Liki puolet (49%) suomalaisista on kyllästynyt vastakkainasetteluun, eikä siksi halua osallistua lainkaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Esitimme tämän väittämän suomalaisille myös vajaa kuusi vuotta sitten (Pitkänen & Westinen 2016). Osuus on säilynyt muuttumattomana. Silloin väittämän kanssa samaa mieltä oli 50 prosenttia suomalaisista.

Voimakas vastakkainasettelu näyttää lannistavan tasaisesti miehiä ja naisia, eri ikäisiä, eri puolilla Suomea asuvia ja kaikkien puolueiden kannattajia.

Erityisen kyllästyneitä ovat kristillisdemokraattien kannattajat (54 % jokseenkin tai täysin samaa mieltä), mutta muidenkin puolueiden kannattajissa tyyppäntyneiden osuus on lähes poikkeuksetta yli 40 prosenttia.

”Voimakas vastakkainasettelu kylästyttää minua enkä siksi halua osallistua lainkaan yhteiskunnalliseen keskusteluun” (%)

■ Täysin samaa mieltä

■ Jokseenkin eri mieltä

■ Jokseenkin samaa mieltä

■ Täysin eri mieltä

■ En osaa sanoa

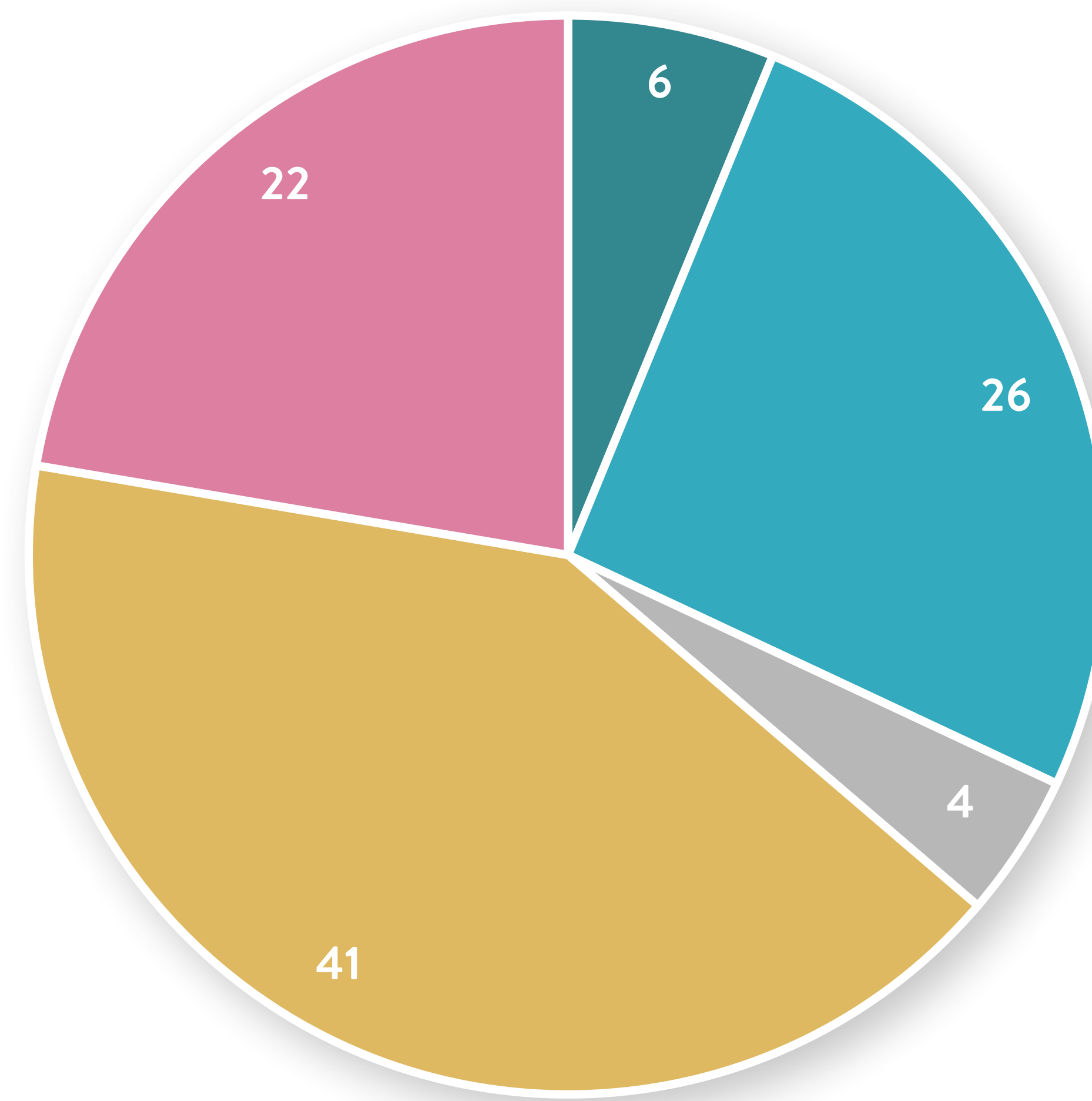

Poliittinen keskustelu herättää vihaa

”Joidenkin poliitikkojen suorainen typeryys tai tosiasioiden sivuuttaminen poliittisen agendan vuoksi [ärsyttää, herättää vihan tunteita].”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

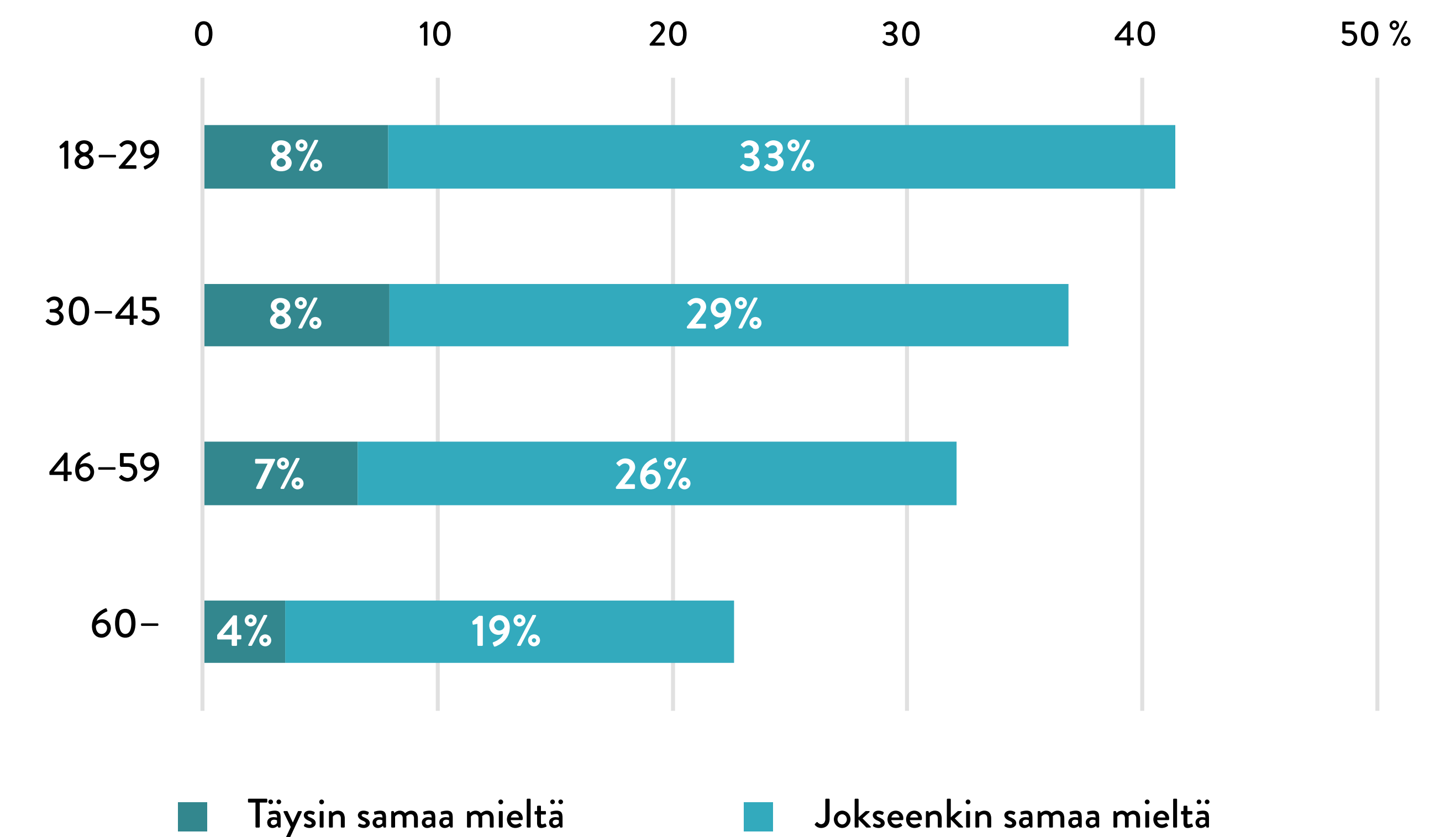
”Poliittinen keskustelu saa minussa aikaan vihan tunteita” (%)

Noin kolmanneksessa (32 %) suomalaisista poliittinen keskustelu saa aikaan vihan tunteita. Lukemaa voidaan pitää korkeana, joskin vain kuusi prosenttia vastaajista on väittämän kanssa täysin samaa mieltä.

Sukupuolten välillä ei ole eroa.

Nuoret tuntevat vihaa muita useammin.

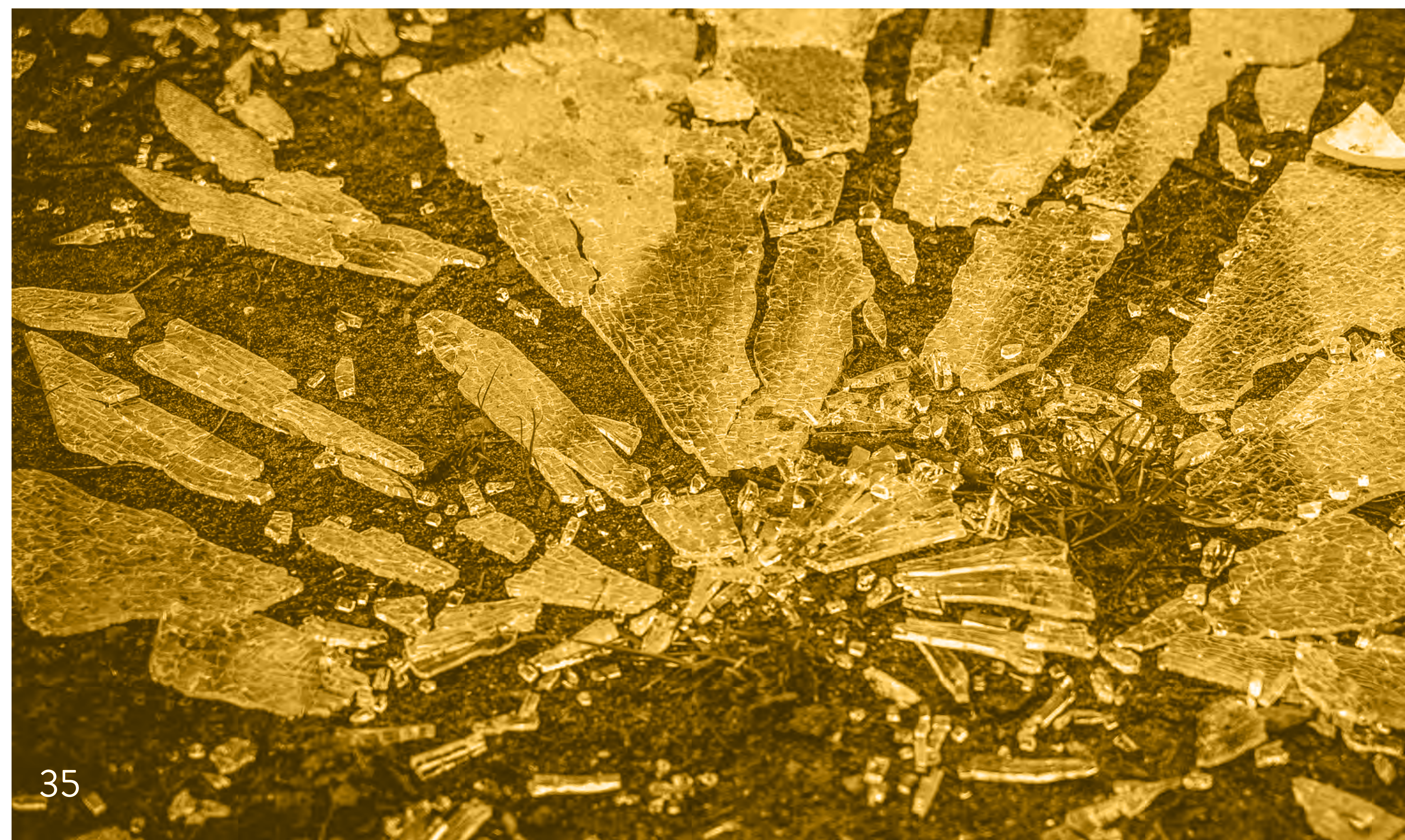
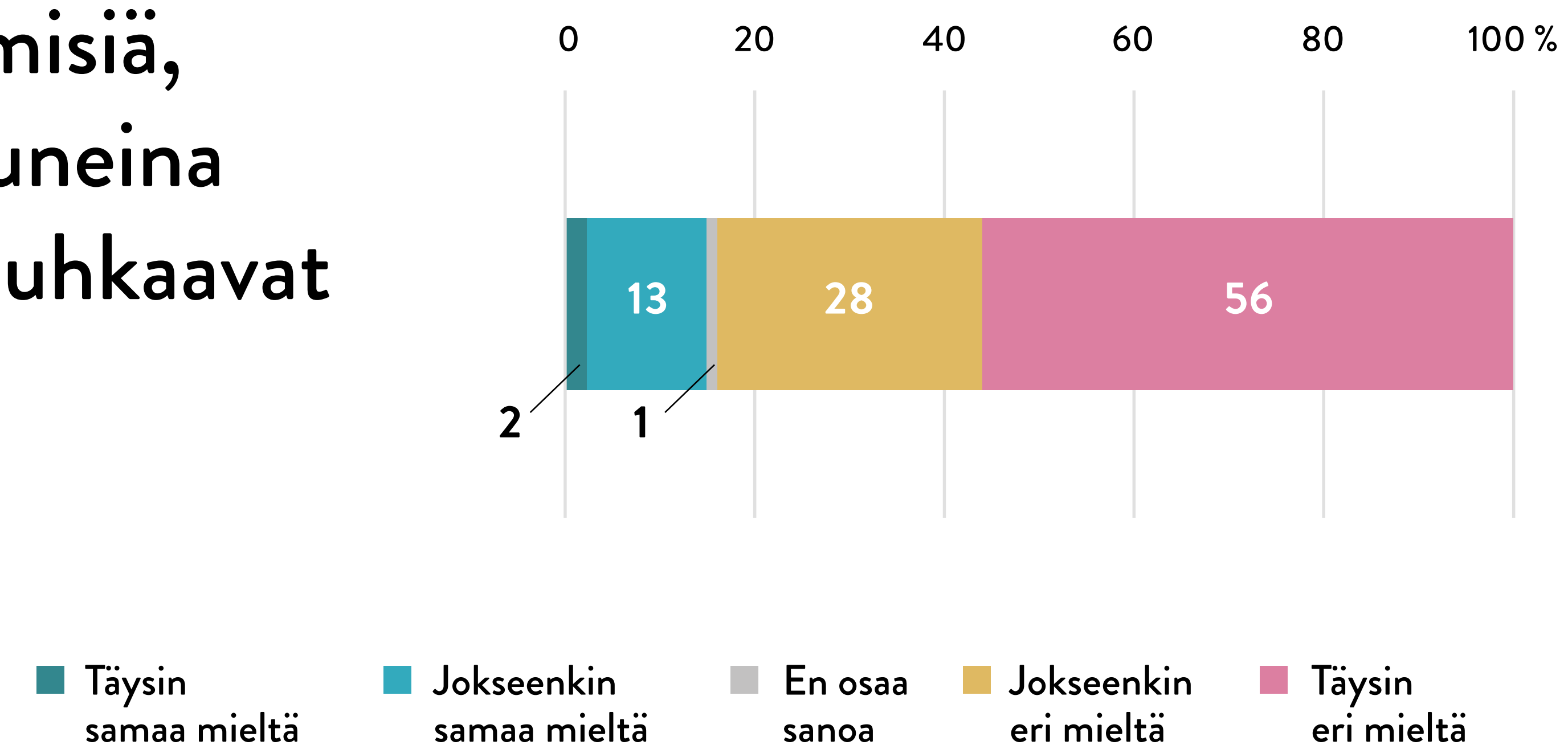
Vihan tunteita kokevat kaikkien puolueiden kannattajat. Keskimääräistä useammin vihaa tuntevat perussuomalaisten (54 %) ja kristillisdemokraattien kannattajat (44 %). Keskimääräistä tyynemmin poliittiseen keskusteluun suhtautuvat keskustan kannattajat (17 %).

Selvä enemmistö ei hyväksy väkivallalla uhkaamista

Pyysimme suomalaisia arvioimaan väittämää ”Ymmärrän ihmisiä, jotka turhautuneina raivostuvat ja uhkaavat väkivallalla”. Kaksi prosenttia suomalaisista on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja 13 prosenttia jokseenkin samaa mieltä. Suuri enemmistö (84 %) on väittämästä eri mieltä.

Ymmärrän ihmisiä, jotka turhautuneina raivostuvat ja uhkaavat väkivallalla

Mitkä yhteiskuntaan liittyvät asiat herättävät voimakkaita kielteisiä tunteita?

Peräti viidennes* vastaajista nimesi voimakkaiden negatiivisten tunteiden aiheuttajaksi poliitikot, puolueet tai poliittisen keskustelukulttuurin.

Joka kymmenes oli harmissaan sosiaalisen median keskustelukulttuurista vihapuheineen ja noin 6 prosenttia nimesi negatiivisten tunteiden aiheuttajaksi lisääntyneet vastakkainasettelut.

Turhautumista politiikkaan on havaittavissa poliittisen kentän eri laidoilla, joskin turhautumisen kohteet ovat erilaisia.

Osa on turhautunut politiikkaan ylipääntään, osalla tuohtumusta aiheuttavat tietyt teemat, poliitikot tai puolueet.

*Prosenttiluvut perustuvat avovastausten pohjalta koodattuihin kategorioihin, ks. Liitteet 1 & 2.

”Poliitikot ja muut päättäjät ajavat vain omia ja etupiiriensä etuja, vaikka heidät on valittu ajamaan yhteistä etua. Päättäjät eivät kykene tekemään ratkaisuja, joita nyt tarvittaisiin taataksemme huomisen hyvinvoinnin.”

”Poliitikkojen täydellinen ymmärtämättömyys talouden hoidosta.”

AVOKYSYMYS: Millaiset suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa viime aikoina aikaan voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita (voimattomuutta, ärtymystä, vihaa, yms.)?

Suomalaisilla
on myös
myönteisiä
tunteita
politiikkaa ja
poliitikkoja
kohtaan

Kun suomalaisilta kysyttiin avokysymyksellä, millaiset suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa aikaan myönteisiä tunteita, noin viidennes (19 %) nimesi poliitikkoihin, puolueisiin tai harjoitettuun politiikkaan liittyviä asioita (Ks. Liite 1).

Poliitikoista eniten myönteisiä yksittäisiä mainintoja keräsivät pääministeri Sanna Marin sekä presidentti Sauli Niinistö. Sanna Marin mainittiin nimeltä avovastauksissa 51 kertaa ja Sauli Niinistö 32 kertaa.

Tämä aineisto kerättiin kesäkuussa. Viimeisimpien mielipidemittausten mukaan pääministerin ”juhliskohu” ei vaikuttanut Marinia kohtaan tunnettuun luottamukseen.

”Suomen yhteiskunnassakin ilahduttaa suuri samanmielisyys esim. Ukrainan sodan tilanteessa, virkamiehissä ja poliitikoissakin osa selkeästi tekee moraalien ja suoraselkäisyyden ohjaamana.”

”Pääministeri Sanna Marin on monella tapaa esikuvallinen hahmo tässä maailmassa ja edustaa paljon hyvää. Kompromisseja tehdään aina, ja hän tekee niitä hyvin, perustellusti sydämellä ja järjellä.”

”Kaikki presidentti Niinistön järkevät puheet ja esiintymiset luovat uskoa siihen, että vielä on selkeää, normaalia ajattelutapaa olemassa ja täytyy vain toivoa sen lisääntyvän päättäjien joukossa.”

Mihin pitäisi havahtua?

Viha nostaa päätään

Kyselyn mukaan vajaa kolmannes suomalaisista kokee vihaa seuratessaan poliittista keskustelua. Vaikka viha on yksi ihmisen perustuvanlaatuisista tunteista, sen vahvistumiseen poliittisessa kulttuurissamme on syytä suhtautua huolestuneesti.

Sopivasti annosteltuna viha voi olla voimavara myös politiikassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa – kun se kohdistuu esimerkiksi vanhentuneisiin, epäoikeudenmukaisiin rakenteisiin. Usein viha kohdistuu kuitenkin rakenteiden sijaan ihmisiin ja purkautuu kovina sanoina ja loukkauksina. Asioiden sijaan riitelevät ihmiset.

Polarisaatio passivoi

Yhteiskunnallisen keskustelun kovenemisella voi olla ilmiselvien suorien vaikutusten lisäksi myös välillisiä seurauksia.

Monia voimakas vastakkainasettelu kyllästyttää. Seurauksena voi olla se, että yhä useampi kokee järkevämmäksi jättäytyä yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle. On helpompaa olla sanomatta mitään.

Suuremmassa mittakaavassa moniäänisyyden heikkeneminen johtaa helposti tulkintaharhoihin. Pieni äänekäs joukko johtaa kärjekästä yhteiskunnallista keskustelua, jonka kuvitellaan edustavan yleistä mielipidettä.

OSA 4

Ovatko suomalaiset
valmiita barrikadeille?

Epäviralliset poliittisen vaikuttamisen tavat

Suomessa kynnys lähteä kadulle mielenosoitukseen on verrattain korkea verrattuna moniin muihin länsimaihin. Viime aikoina julkisuudessa on kuitenkin keskusteltu esimerkiksi Elokapinan mielenilmauksista tai Convoy-protestista, joissa yhtenä mielenilmauksen keinona oli liikenteen pysäyttäminen. Osa toiminta ärsytti, moni antoi sille tukensa.

Katsauksen neljännessä osassa tarkastellaan, millä tavoin suomalaiset suhtautuvat kansalaistottelemattomuuteen ja sen erilaisiin ilmenemismuotoihin.

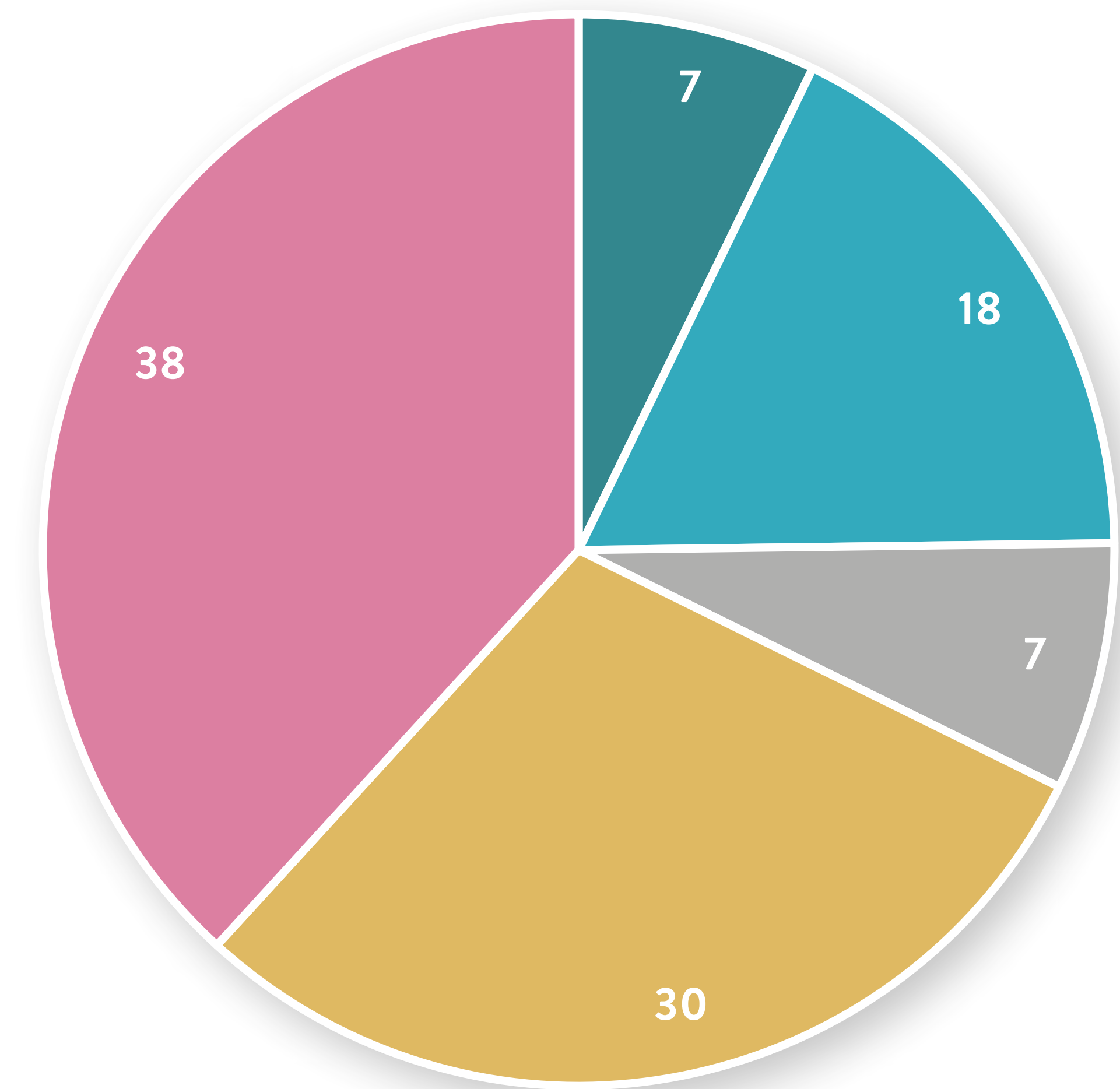

Enemmistö suomalaisista ei voisi osallistua lakeja rikkovaan suoraan toimintaan missään tilanteessa

Vastaajista neljännes (25 %) on väittämän kanssa samaa mieltä, selvä enemmistö eri mieltä (68 %).

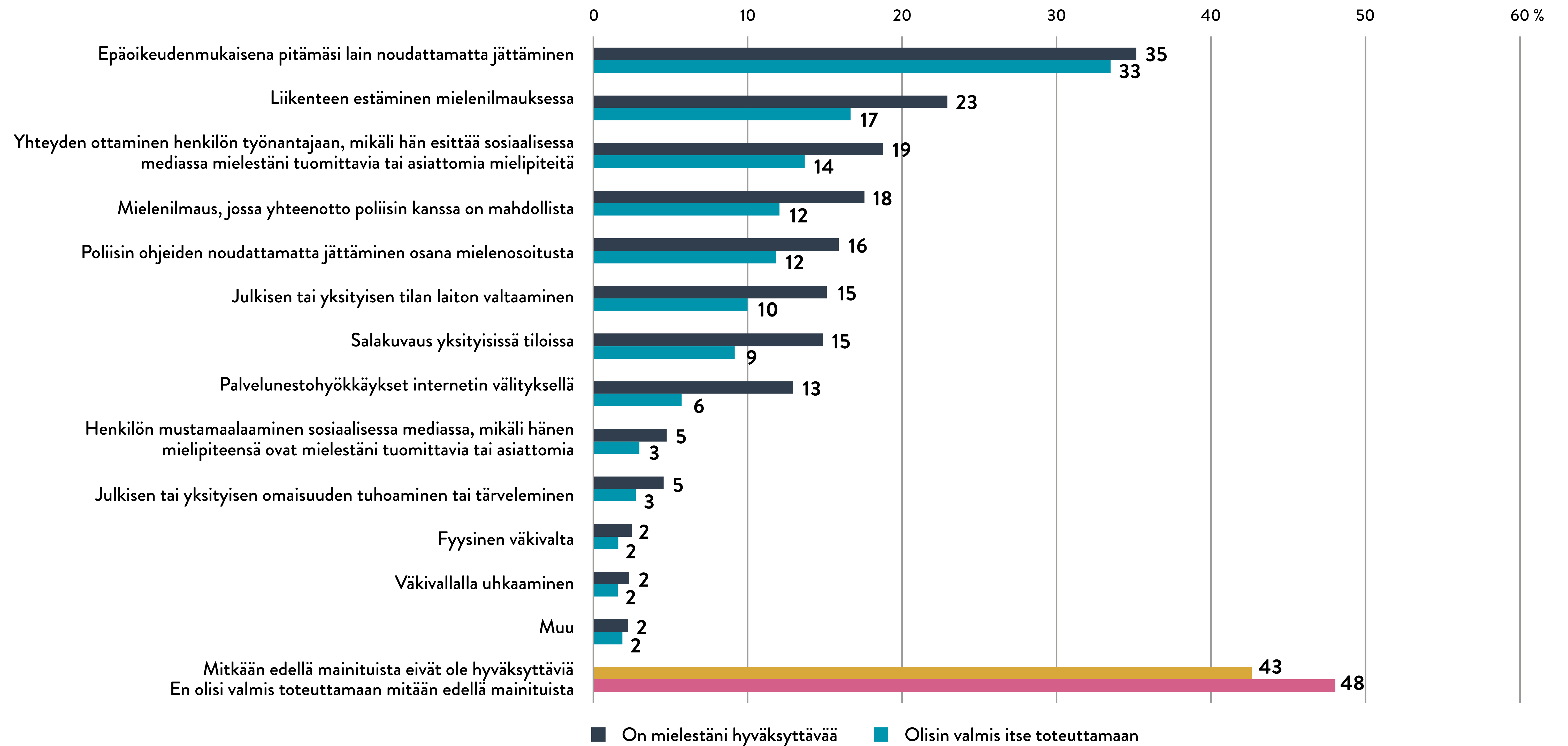
Suomalaisten valmiudessa osallistua lakeja rikkovaan suoraan toimintaan ei ole tapahtunut reilussa viidessä vuodessa suuria muutoksia. Vuonna 2016 suoraan toimintaan valmiita oli noin viidennes (21 %) (Pitkänen & Westinen 2016).

”Voisin osallistua lakeja rikkovaan suoraan toimintaan itselleni tärkeän asian vuoksi” (%)

Mitkä seuraavista toimintatavoista tai kansalaistottelemattomuuden muodoista olisivat mielestäsi hyväksyttäviä ja mitä olisit valmis itse toteuttamaan, jos ne edistäisivät sinulle erittäin tärkeää asiaa? (%)

Moni hyväksyy kansalaistottelemattomuuden, vaikkei ole itse valmis siihen

Kolmannes suomalaisista (33 %) on valmis jättämään noudattamatta epäoikeudenmukaisena pitämäänsä lakia.

Liikenteen estämisen mielenilmauksessa hyväksyy vajaa neljännes (23 %) ja itse siihen olisi valmis alle viidennes (17 %).

Mielenilmauksen, jossa yhteenotto poliisin kanssa on mahdollinen, hyväksyy vajaa viidennes (18 %) ja itse siihen olisi valmis 12 prosenttia suomalaisista.

Omaisuuksien tärvelemisen, väkivallalla uhkaamisen tai fyysisen väkivallan hyväksyy muutama prosentti suomalaista. Fyysistä väkivaltaa olisivat valmiita käyttämään lähes yksinomaan miehet.

Noin puolet suomalaisista (48 %) vieroksuu kansalaistottelemattomuutta

”Lakien mukaan mennään. En hyväksy laittomuuksia muiltakaan, esim. Elokapina, jääkiekkofanien riehuminen, yms.”

”Lakia pitää noudattaa aina oikeusvaltiossa ja demokratiassa.”

”– – Koen Suomen oikeusjärjestelmällä olevan legitimitetti, enkä näe tarpeenmukaiseksi uhmata lakia. Mikäli Suomi olisi Venäjän kaltainen totalitaristinen valtio, vastaukseni olisi erilainen.”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

Viidennes (19 %) suomalaisista hyväksyy yhteydenottamisen työnantajaan somekeskustelujen seurauksena

Noin viidennes suomalaisista (19 %) on sitä mieltä, että on oikein ottaa yhteyttä henkilön työnantajaan, mikäli henkilö esittää sosiaalisessa mediassa vastaajan mielestä tuomittavia tai asiattomia mielipiteitä tai näkemyksiä.

Henkilön mustamaalaamisen sosiaalisessa mediassa samalla perusteella hyväksyy sen sijaan huomattavasti harvempi (5 %).

Suhtautuminen kansalaistottelemattomuuteen liittyy ikään ja poliittiseen orientaatioon

Alle 30-vuotiaat suhtautuvat lähes kaikkiin toimintatapoihin muita useammin myönteisesti ja niiden hyväksyntä heikkenee iän lisääntyessä. Esimerkiksi liikenteen estämiseen mielenilmauksessa olisi valmis 33 prosenttia alle 30-vuotiaista ja vain kuusi prosenttia yli 60-vuotiaista.

Poliittinen orientaatio vaikuttaa suhtautumiseen tätäkin enemmän. Vasemmistoliiton kannattajat hyväksyvät erilaisia toimintatapoja ja kansalaistottelemattomuuden muotoja muita useammin. Myös vihreiden kannattajakunnassa valmiutta on hieman keskimääräistä enemmän.

Esimerkkinä tästä toimii yhteyden ottaminen henkilön työnantajaan, mikäli hän esittää vastaajan mielestä tuomitavia mielipiteitä sosiaalisessa mediassa.

Vasemmistoliiton kannattajista näin toimisi 29 prosenttia, vihreiden kannattajista 23 prosenttia ja muiden puolueiden kannattajista vain reilu 10 prosenttia.

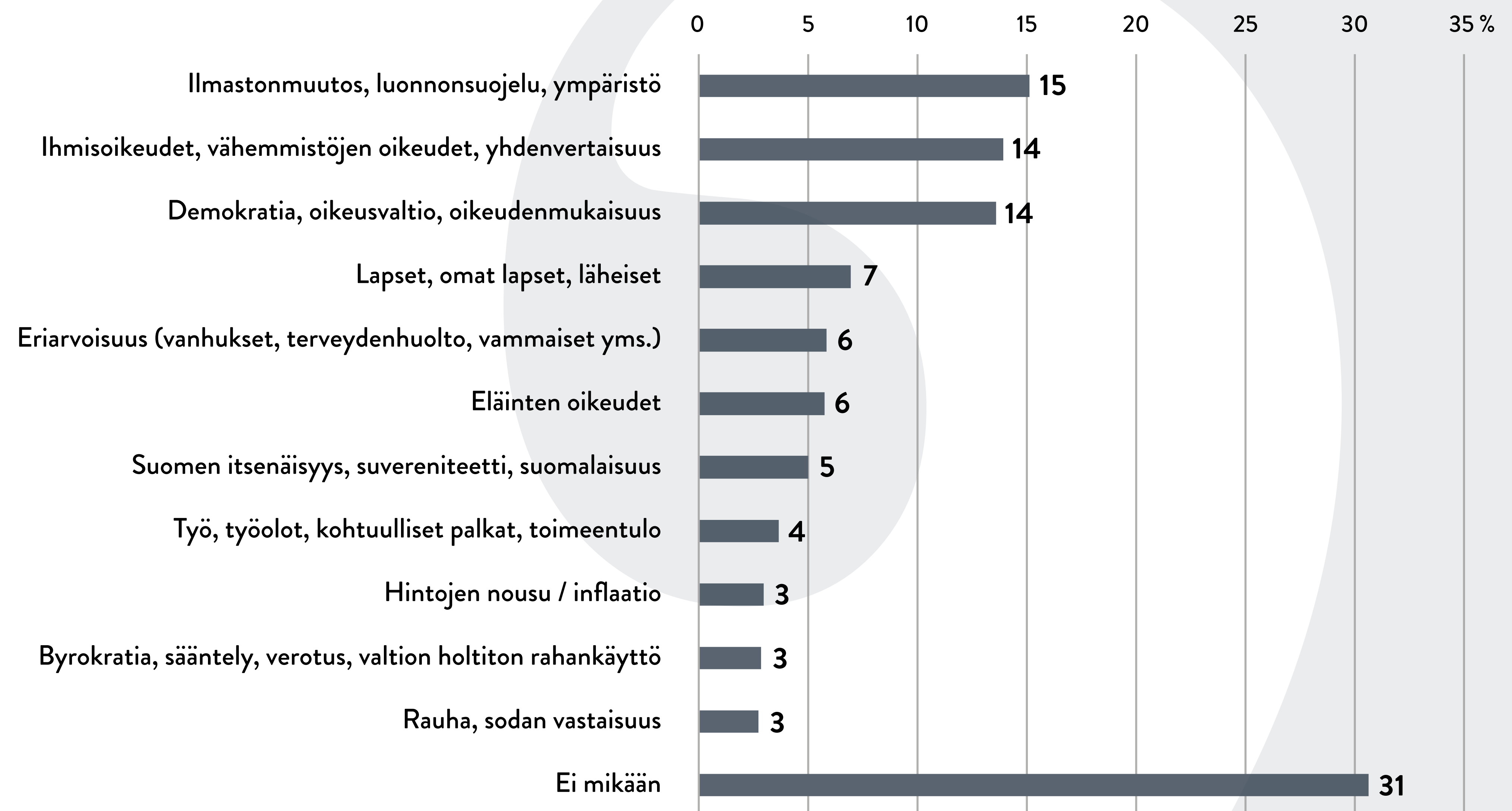
Vieläkin selvempiä erot ovat suhteessa liikenteen estämiseen. Vasemmistoliiton (48 %) ja vihreiden (49 %) kannattajista liikenteen estämiseen olisi valmis lähes puolet, SDP:n (13 %) ja perussuomalaisten (10 %) kannattajista vain joka kymmenes ja RKP:n (5%), keskustan (5 %), kokoomuksen (3%) ja kristillisdemokraattien (3 %) kannattajista vieläkin harvempi.

Keskustan ja kokoomuksen kannattajissa on keskimääräistä enemmän niitä, jotka eivät olisi valmiita mihinkään kansalaistottelemattomuuteen.

Ilmastonmuutos,
perusoikeuksien
loukkaukset ja
demokratiaan
kohdistuvat uhat
saisivat suomalaiset
liikkeelle

AVOKYSYMYS: Minkä asioiden puolesta olisit valmis kansalaistottelemattomuuteen (%) (N=1508)*

* Avoimet vastaukset koodattiin 23:een kategoriaan. Kuviossa ovat mukana vain ne vastausvaihtoehdot, jotka saivat yli 30 mainintaa.

”Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvien toimien edistäminen ja sitä kiihdyttävien toimien vastustaminen.”

”Ympäristönsuojelu tulee Suomen oloissa ainoana mieleen.”

”Yhteiskunnallisten perusoikeuksien kaventaminen (sananvapaus, vapaa liikkuminen, joka miehen oikeus, jne)”

”Sananvapauden, uskonnonvapauden, kokoontumisvapauden, omaisuuden suojan, oikeusjärjestelmän tasapuolisuuden.”

AVOKYSYMYS: Minkä asioiden puolesta olisit valmis kansalaistottelemattomuuteen (%) (N=1508)

Monen mielestä läheisten turvallisuuteen liittyvät uhat oikeuttavat kansalaistottelemattomuuteen

”Oma ja perheen henki, turvallisuus, terveys tai omaisuus.”

”Läheisten uhka joutua kärsimään, maanpuolustuksessa annettava valta ulkopuoliselle taholle.”

”Syyllistyisin kansalaistottelemattomana varmaan tarvittaessa itsepuolustukseen, vaikka siitähän saa vesitetyn nykylain mukaan isommat rapsut kuin se päälle- tms. käynyt pahantekijä, jolle voisi muuten tulla tuomiosta paha mieli...”

Lähde: Kyselyn avovastaukset

Mihin pitäisi havahtua?

Kansalaistottelemattomuudelle moni sanoo kyllä, mutta laittomuuksia vieroksutaan

Monet muutokset ovat nyt nopeita ja parlamentaarinen päätöksenteko on hidasta. On ymmärrettävää, että myös suoraviivaisempia vaikuttamisen tapoja pidetään tarpeellisina.

Mielenilmaukset kuuluvat länsimaisten demokratioiden keinovalikoimaan, mutta laittomien toimien kohdalla kysymys on monisyisempi.

Kansalaistottelemattomuuden taustalla on lähes aina ajatus oman ajattelun hyveellisyydestä ja moraalisesta kirkkaudesta. Sen katsotaan oikeuttavan laittomatkin toimet. Ongelma on se, että moraalisen kompassin neula osoittaa eri ihmisillä eri suuntiin.

Suomessa on valmiutta väkivaltaan

Fyysisen väkivallan itselle tärkeiden asioiden ajamiseksi hyväksyy 2 prosenttia suomalaisista. Yhtä moni on siihen myös itse valmis.

Osuus voi tuntua pieneltä, mutta väestötasolla se ei sitä ole. Lukema tarkoittaa sitä, että näin ajattelee potentiaalisesti yli 100 000 suomalaista.

Tulos ei merkitse sitä, että näin suuri joukko seisoisi nyrkit taskussa valmiina toimintaan. Huolestuttavaa on kuitenkin, että näin moni pitää ainakin periaatteellisesti väkivaltaa osana yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinovalikoimaansa. Arvaamattomana aikana tulos kannattaa huomata.

Lähteet

Lähteet

Eronen, Eija, Niskanen, Vilma, Veijola, Roosa & Simonen, Jenni (2022): “Sä teet tän elämän itelles”: Alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten näkemyksiä hyvästä elämästä. E2 Tutkimus.

Hallamaa, Teemu (2018): Ylen kysely: Suomalaisilla on taas varaa olla huolissaan ilmastonmuutoksesta. Yle 2.1.2018. Ylen kysely: Suomalaisilla on taas varaa olla huolissaan ilmastonmuutoksesta | Yle Uutiset. Noudettu 9.9.2022.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016): Kenen mitta on täysi? Tutkimus yhteiskunnallisesta ilmapiiristä Suomessa. E2 Tutkimus.

Uusitalo, Hannu, Simpura, Jussi, Saari, Juho, Laihiala, Tuomo, Melin, Harri, Vataja, Katri & Kainulainen, Sakari (toim.) (2022): Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys. Allardt-hyvinvointi Suomessa 1972 ja 2017. Into.

A close-up photograph of a silver metal paperclip resting on a textured, yellowish-gold surface. The paperclip is positioned diagonally, with its top loop at the top right and its bottom end at the bottom right. The lighting creates soft shadows and highlights the metallic sheen of the paperclip.

Liitteet

Liite 1.

AVOKYSYMYS*: Millaiset suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa viime aikoina aikaa myönteisiä tunnereaktioita (iloa, uskoa tulevaan, voimaantumista yms.)? (N=1741)

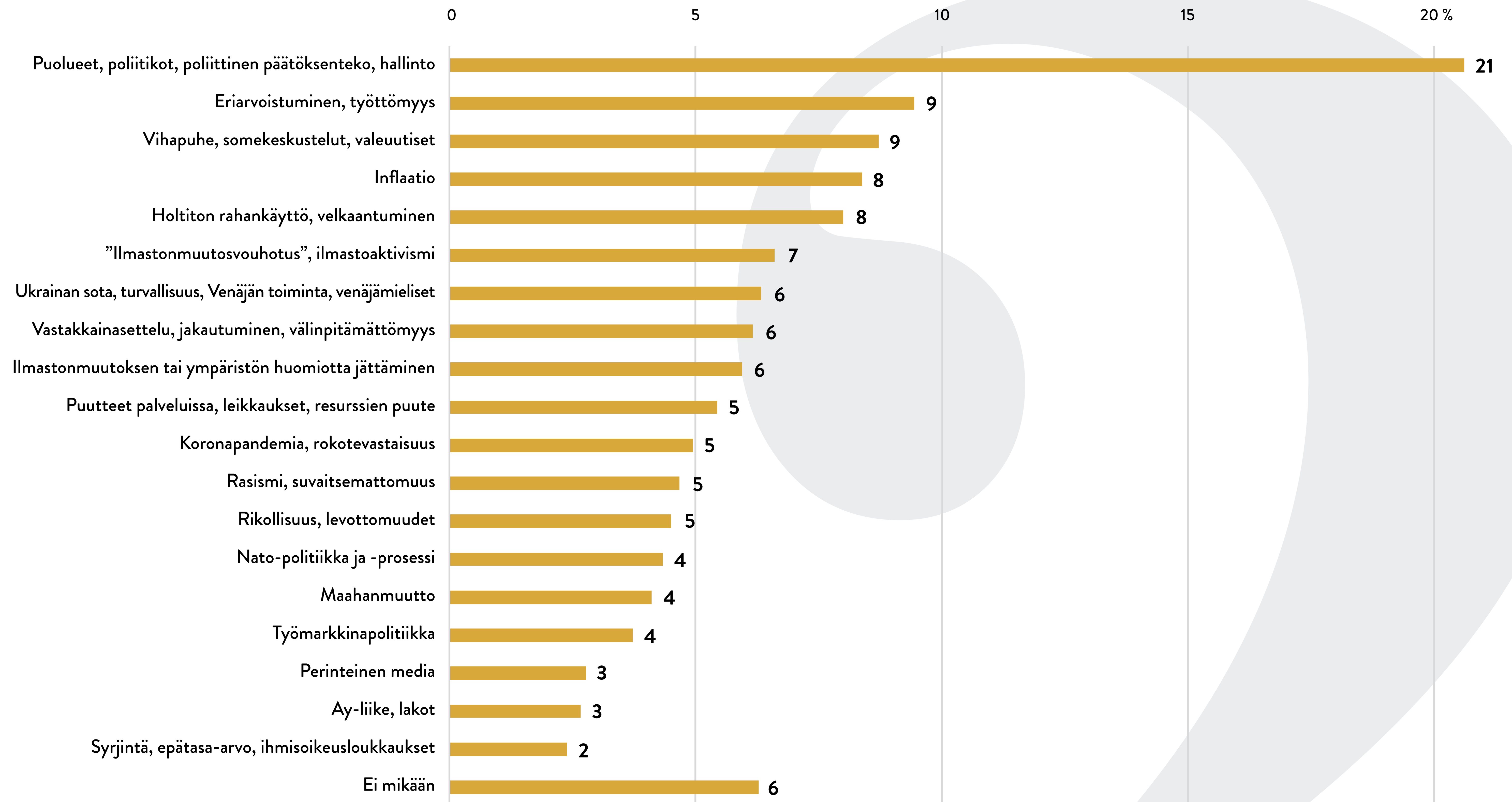

*Avovastaukset koodattiin 26:een kategoriaan. Kuviossa on esitelty kategoriat, joihin liittyvistä asioista oli kirjoittanut vähintään 40 vastaajaa.

AVOKYSYMYS*: Millaiset suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa viime aikoina aikaan voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita (voimattomuutta, ärtymystä, vihaa, yms.)? (N=1788)

Liite 2.

*Avovastaukset koodattiin 30:een kategoriaan. Kuviossa on esitelty kategoriat, joihin liittyvistä asioista oli kirjoittanut vähintään 40 vastaajaa.

Kysymyslomake

Liite 3.

Kysely ajankohtaisista yhteiskunnallisista asioista

Ensin haluamme kysyä mielipiteistäsi muutamiin yleisiin väittämiin.

Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, en osaa sanoa.

- Ymmärrän ihmisiä, jotka turhautuneina raivostuvat ja uhkaavat väkivallalla.
- Luotan suomalaisen yhteiskunnan kykyyn selättää vaikeudet.
- Haen vaihtoehtoja tieteellisesti tutkitulle tiedolle.
- Voimakas vastakkainasettelu kyllästyttää minua, enkä siksi halua osallistua lainkaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.
- Ikäryhmääni ei huomioida riittävästi päätöksenteossa.
- Voisin osallistua lakeja rikkovaan suoraan toimintaan itselleni tärkeän asian vuoksi.
- Poliittinen keskustelu saa minussa aikaan vihan tunteita.
- Suomen pitäisi laittaa ensin oma taloutensa kuntoon ja auttaa muita vasta sitten.

Mitkä asiat pelottavat tai huolestuttavat sinua? Voit valita 1–5 tärkeimpänä pitämääsi vaihtoehtoa.

- Työttömyys
- Toimeentuloon liittyvät vaikeudet
- Suoriutuminen työssä tai opinnoissa
- Oma fyysinen terveys
- Oma jaksaminen ja psyykinen hyvinvointi
- Yksinäisyys
- Syrjityksi tai kiusatuksi tuleminen
- Läheisten terveys ja hyvinvointi
- Ajatus läheisten menettämisestä
- Ympäristön tila ja ilmastonmuutos
- Yhteiskunnallisen ilmapiirin jännitteet
- Kansainväliset levottomuudet, konfliktit ja sodat
- Globaalit pandemiat, kuten korona
- Muu, mikä? AVOIN

Millaiset suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa viime aikoina aikaan voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita (voimattomuutta, ärtymystä, vihaa, yms.) (avoin)

Millaiset suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät asiat ovat saaneet sinussa viime aikoina aikaan myönteisiä tunnereaktioita (iloa, uskoa tulevaan, voimaantumista yms.) (avoin)

Seuraavaksi haluaisimme tietää, millainen on tällä hetkellä oma tilanteesi ja miten suhtaudut tulevaan.

**Olen tällä hetkellä elämäni...
(Valitse lähinnä itseäsi oleva vaihtoehto)**

- Erittäin tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- En tyytyväinen enkä tyytymätön
- Melko tyytymätön
- Erittäin tyytymätön
- En osaa sanoa

Suhtaudun tulevaisuuteeni...

- Erittäin myönteisesti
- Jokseenkin myönteisesti
- En myönteisesti, enkä kielteisesti
- Jokseenkin kielteisesti
- Erittäin kielteisesti
- En osaa sanoa

Mitkä seuraavista toimintavavoista tai kansalaistottelemattomuuden muodoista olisivat mielestäsi hyväksyttäviä, jos ne edistäisivät sinulle erittäin tärkeää asiaa? (Valitse kaikki ne, jotka ovat mielestäsi hyväksyttäviä)

- Mielenilmaus, jossa yhteenotto poliisin kanssa on mahdollista
- Liikenteen estäminen mielenilmauksessa
- Salakuvaus yksityisissä tiloissa
- Epäoikeudenmukaisena pitämäsi lain noudattamatta jättäminen
- Palvelunestohyökkäykset internetin välityksellä
- Poliisin ohjeiden noudattamatta jättäminen osana mielenosoitusta
- Julkisen tai yksityisen tilan laitton valtaaminen
- Julkisen tai yksityisen omaisuuden tarveleminen
- Väkivallalla uhkaaminen
- Fyysinen väkivalta
- Henkilön mustamaalaaminen sosiaalisessa mediassa, mikäli hän mielipiteensä ovat mielestäni tuomittavia tai asiattomia
- Yhteyden ottaminen henkilön työnantajaan, mikäli hän esittää sosiaalisessa mediassa mielestäni tuomittavia tai asiattomia mielipiteitä tai näkemyksiä
- Muu, mikä?

Entä mitä toimintatapoja tai kansalaistottelemattomuuden muotoja olisit valmis itse toteuttamaan, jos ne edistäisivät sinulle erittäin tärkeää asiaa? (Valitse kaikki ne, jotka ovat mielestäsi hyväksyttäviä)

- Mielenilmaus, jossa yhteenotto poliisin kanssa on mahdollista
- Liikenteen estäminen mielenilmauksessa
- Salakuvaus yksityisissä tiloissa
- Epäoikeudenmukaisena pitämäsi lain noudattamatta jättäminen
- Palvelunestohyökkäykset internetin välityksellä
- Poliisin ohjeiden noudattamatta jättäminen osana mielenosoitusta
- Julkisen tai yksityisen tilan laitton valtaaminen
- Julkisen tai yksityisen omaisuuden tuhoaminen tai tarveleminen
- Väkivallalla uhkaaminen
- Fyysinen väkivalta
- Henkilön mustamaalaaminen sosiaalisessa mediassa, mikäli hän mielipiteensä ovat mielestäni tuomittavia tai asiattomia
- Yhteyden ottaminen henkilön työnantajaan, mikäli hän esittää sosiaalisessa mediassa mielestäni tuomittavia tai asiattomia mielipiteitä tai näkemyksiä
- Muu, mikä?

Minkä asioiden puolesta olisit valmis kansalaistottelemattomuuteen? (Avoin)

Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, en osaa sanoa.

- Venäjän hyökkäys Ukrainaan ei ole olennaisesti heikentänyt turvallisuuden tunnettani.
- Venäjän hyökkäys Ukrainaan ei ole tavallisten venäläisten syytä.
- Ukrainan sodan aikana luottamukseni suomalaisiin instituutioihin ja päättäjiin on vahvistunut.
- Venäjän hyökkäys Ukrainaan on lisännyt suomalaisten yksituumaisuutta.
- Pelkään inflaation (esim. polttoaineen, ruuan ja palveluiden hintojen nousu) heikentävän merkittävästi taloudellista hyvinvointiani.
- Pidän Venäjän hyökkäystä Suomeen aiempaa todennäköisempänä.
- Sodan syttyessä olisin valmis puolustamaan Suomea asein.
- Olisin valmis osallistumaan Suomen puolustamiseen muilla keinoin kuin aseellisesti.
- Jos Suomen turvallisuus sitä vaatii, olen valmis tinkimään omasta elintasostani.

Taustamuuttajat

Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu
- En halua sanoa

Ikä (avoin)

Äidinkieli (avoin)

Koetko kuuluvasi johonkin vähemmistöryhmään

- Kyllä, mihin? (avoin)
- En

Mikä on tämänhetkinen päätoimesi?

- Opiskelija
- Työntekijä
- Työnhakija/työtön
- Yrittäjä
- Toimihenkilö, asiantuntija
- Freelancer
- Kotiäiti, isä
- Tukipalvelujen piirissä oleva
- Työharjoittelussa, työkokeilussa
- Muu, mikä?

Minkä koulutuksen olet suorittanut tai mitä koulutusta suoritat tällä hetkellä? Valitse korkein koulutusaste.

- Peruskoulu
- Lukio Ammattikoulu / ammatillinen koulutus
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto

Koulutusala

- Kasvatusalat
- Humanistiset ja taidealat
- Yhteiskunnalliset alat
- Kauppa, hallinto ja oikeustieteet
- Luonnontieteet
- Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)
- Tekniikan alat
- Maa- ja metsätalousalat
- Terveys- ja hyvinvointialat
- Palvelualat
- Jokin muu ala / ei mikään yllä olevista
- Ei mitään koulutusta

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tämänhetkistä työtilannettasi?

- Kokoaikatyössä (vähintään 32 tuntia viikossa)
- Osa-aikatyössä (15–31 tuntia viikossa)
- Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)
- En ole työelämässä
- Muu

Onko työsuhteesi..

- Vakituinen
- Määräaikainen

Jos olet töissä, millä alalla työskentelet?

- IT ja tietoliikenne
- Teollisuus
- Logistiikka
- Tukku- ja vähittäiskauppa
- Kulttuuri, urheilu ja virkistystoiminta
- Matkailu, majoitus ja ravitsemustoiminta
- Terveys- ja sosiaalipalvelut
- Rakentaminen ja kiinteistötoiminta
- Ympäristöhuolto ja puhtaanapitopalvelut
- Rahoitus- ja vakuutustoiminta
- Viestintä, media ja kustantaminen
- Järjestö- tai yhdistystoiminta
- Koulutus ja tutkimus
- Julkinen hallinto
- Liikkeenjohdon konsultointi
- Muut asiantuntijapalvelut

Jos olet töissä, työskenteletkö julkisella vai yksityisellä sektorilla

- Yksityisellä sektorilla
- Julkisella sektorilla

Millaisessa asuinympäristössä / asuinalueella asut nykyisin?

- Suuren kaupungin keskusta-alueella
- Suuren kaupungin lähiössä tai esikaupunkialueella
- Pienessä tai keskisuuressa kaupungissa
- Kuntataajamassa tai kirkonkylässä
- Maaseudun haja-asutusalueella

Maakunta

Mikä on kotikuntasi?

Millainen on kotitaloutesi toimeentulo tällä hetkellä?

- Erittäin hyvä
- Jokseenkin hyvä
- Kohtalainen
- Jokseenkin huono
- Erittäin huono

Mikä on kotitaloutesi tämänhetkinen elämäntilanne?

- Yhden hengen talous
- Lapseton pariskunta
- Muu aikuistalous (taloudessa vain yli 18-vuotiaita)
- Lapsitalous (taloudessa myös alle 18-vuotiaita)
- Muu, mikä? (avoin)

Jos kotitaloudessasi asuu lapsia, mikä on lasten lukumäärä? (avoin, vastaa numerolla)

Minkä puolueen ehdokasta äänestäisit, jos eduskuntavaalit olisivat nyt?

1. Keskusta 2. Kokoomus 3. Perussuomalaiset 4. SDP 5. Vihreät 6. Vasemmistoliitto 7. RKP 8. KD 9. Liike Nyt 10. Jokin muu puolue 11. En äänestäisi lainkaan 12. En halua sanoa 13. En osaa sanoa

Minkä puolueen ehdokasta äänestit vuoden 2019 eduskuntavaaleissa?

1. Keskusta 2. Kokoomus 3. Perussuomalaiset 4. SDP 5. Vihreät 6. Vasemmistoliitto 7. RKP 8. KD 9. Liike Nyt 10. Jokin muu puolue 11. En äänestänyt lainkaan 12. En halua sanoa 13. En osaa sanoa

Yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan vasemmistosta ja oikeistosta.

Mihin sijoittaisit itsesi asteikolla 0–10, jossa 0=eniten vasemmalla ja 10=eniten oikealla?

Yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan arvoliberaaleista ja arvokonservatiiveista.

Mihin sijoittaisit itsesi asteikolla 0–10, jossa 0=eniten arvoliberaali ja 10=eniten arvokonservatiivi?